

SÓLYOM LÁSZLÓ, A TEHETSÉGBARÁT

SÓLYOM-ÖSZTÖNDÍJASOK MEGEMLEKÉZÉSEI

SÓLYOM LÁSZLÓ, A TEHETSÉGBARÁT

SÓLYOM-ÖSZTÖNDÍJASOK MEGEMLEKÉZÉSEI

Mathetsz, 2024

Felelős kiadó
Bajor Péter, a Matehetsz ügyvezető elnöke
Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége
1118 Budapest, Budaörsi út 119/B
www.tehetseg.hu

Felelős szerkesztő: Szabó Zsuzsa
Borítóterv: Czakó Zsolt
Tördelés: Detrich Miklós

Nyomás: OOK-Press Nyomda, Veszprém
Felelős vezető: Szathmáry Attila
Printed in Hungary
© Matehetsz, 2024
ISBN 978-615-81897-2-9

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,
a nyilvános előadás, rádió- és televízióadás,
valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

ELŐSZÓ

Ebben a kötetben tehetségek emlékeznek Sólyom Lászlóra, aki a volt köztársasági elnökök számára biztosított, karitatív tevékenységeket támogató keretéből 2011 és 2022 között 57 kiemelkedően tehetséges fiatalnak adott maximum egyéves külföldi tanulmányútját elősegítő, akár havi kétezer euró összegű ösztöndíjat – összesen 326 millió forint értékben. Gyönyörűségesen színes az a spektrum, amelyet a támogatott fiatal tehetségek életpályája és azon belül az ösztöndíjas időszaka jelent. Remélem, hogy az olvasót is megérintik a személyes életutak és a Sólyom Lászlóról szóló emlékezések.

Az ösztöndíjra tett javaslatok beérkezése után előzetes bírálattal segítettem Elnök Úr munkáját. *(Aki emberi méltóságából és habitusából adódóan nem becézhető keresztnévvel bírt, és akit a legközelebbi munkatársai is inkább „Elnök Úr”-ként, vagy „Tanár úr”-ként, semmint Lászlóként szólítottak mindvégig.)* Ahogyan azt már az általa alapított (és elnöki mandátumának végeztével a tevékenységét befejező) Bölcsék Tanácsában való együtt munkálkodásunk alatt nagy tisztelettel és örömmel megszokhattam, Elnök Úr rendre átalakította az általam javasolt sorrendet, és igen autonóm módon döntötte el, hogy ki részesüljön (és ki nem) egy vele való személyes beszélgetésben és – ennek őt meggyőző volta esetén – az ösztöndíjban. Mindazok tehát, akik e kötetben szerepelnek, méltónak bizonyultak arra, hogy egy kivételesen nagyformátumú egyéniség – sokak közül egyedi választással – izgalmasnak és támogatásra érdemesnek találja őket.

A tehetségről sokat eláruló életpályák áttekintése mellett ez a kötet egyben emlékező kötet is. Élve a lehetőséggel, hadd fordítsam itt személyesre a szót. Sólyom László volt az egyik legjobb barátom. A kétezer éves letelején csak azért vállaltam el egy akadémiai bizottságban a részvételt, mert kiderült, hogy ő is részt vesz benne, és így végre személyesen is megismerhetem. Készültem a találkozásunkra: akár úgy, hogy belépek az ülésterembe, és ő már ott lesz, akár úgy, hogy én már ott ülök, és ő érkezik később. Éppen elkezdtem volna az üléstermet keresve bolyongani a Professzorok Háza egyik emeletén, amikor velem szemben egy kicsiny helyiségben ott állt Sólyom László. Egy kávéautomatából próbált valahogyan kávé kicsalni. Erre nem készültem...

Ahogy ebben a nagyon emberi helyzetben megpillantottam, kibukott a számból egy lelkendező: „Szervusz!” Rögtön utána meg is semmisültem. Hát hogy jövök én – az éppen csak most kinevezett professzor – ahhoz, hogy az általam mérhetetlenül tisztelt, sok évvel idősebb hírességet csak úgy letegezzem. Sólyom László lassan, csendben, méltóságteljesen felnézett – minden bizonytal láttam az arcomon a mélységes megbánást a hülyeségemért –, elmosolyodott, és azt mondta: „Szervusz!” Ezzel egy nagy barátság vette kezdetét.

Sólyom László a köztársasági elnöki mandátuma után is példaadóan tevékeny életet élt. Nem volt a privilégiumok embere (*a bulvárlapok „le is buktatták”, amikor hajnalonként ő volt a „zsiroskenyeret kenő bácsi” a máltai szeretetszolgálatnál*). Egy kivétel volt ez alól: gyakran láthattuk a koncerttermek „elnöki páholyában”, ahol kiváló zongoraművész unokájának teremtett lehetőséget arra, hogy meghallgathassák a világ leghíresebb zongoristáit. Hetvenöt évesen, egyhuzamban végiggyalogolta az El Camino 650 kilométer hosszú zarándokútját. Talán a legidősebb emberként Magyarországon megtanult repülőgépet vezetni, és pilótaengedélyt szerzett. Ezek után teológiai írások fordításába kezdett – elsőként angol nyelvből. Alig másfél év alatt megtanult annyira olaszul, hogy lefordította a *Ferenc pápa és az ő ideje* című könyvet. Utolsó fordítását, amely a kínai kereszténységről szóló kötet, még postázni tudta...

Sólyom László a klasszikus művek legjobbjait idézően nagy egyéniségként írta be magát a magyar történelembe. (*Kedvesen fogadva azt, amikor az egyik látogatásán odarohant hozzá egy kiskölyök: „Csak nem a bácsi az, aki itt van benne a történelemkönyvemben?”*) Kompromisszummentesen szabálykövetőnek ismertük meg. Ugyanakkor tudott rendkívül formabontó és meglepő is lenni. Ő volt a mércét adóan folyamatos „belga” – a flamandok és a vallonok között. A hálózat kutatásban nyilvánvaló, hogy csak az igazán komplex rendszerek képesek az ilyen kettősségekre egyszerre. Méltósággal viselte a hivatalát. Mint ahogyan az egész életét – és a halálát is.

A „világ végén” született 1942-ben – és egy sokkal tágasabb világba született újjá 2023. október 8-án. Igen mély érzésű ember volt – de ezt csak keveseknek mutatta meg. Soha nem felejttem el, amikor a nagy-marosi kálvária egyszerű, földbe süllyesztett piros köveit elmesélte. Tömör feliratok vannak ezeken. Ilyenek: „Elfogták – hagyta.” „Keresztre feszítették – túrta.” És ami mindkettőnk mélyen megrendí-

tett: „Meghalt – szabad.” Sólyom László immár – szabad. „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végül eltétem nekem az igazság koronája, amelyet megad nekem az Úr, az igaz bíró azon a napon; de nemcsak nekem, hanem mindazoknak is, akik várva várják az ő megjelenését” (2Tim 4,7-8). Ámen.

Budapest, 2023. november

*Prof. Csermely Péter
a MATEHETSZ tiszteletbeli elnöke,
evangélikus lelkész*

BÁLINT BORÓKA

Végzős gimnazista voltam 2008-ban, amikor erdélyi körútján iskolámba is ellátogatott Elnök Úr. Rám bízták, hogy a diákközösség nevében beszédet mondjak. Bár aznap az időjárás egészen zord és esős volt, az iskolát és az egész várost rendkívüli izgalom járta át. A gimnázium dísztermét diákok, tanárok, újságírók és helyi vezetők sokasága lepte el. Tudtam, hogy ez egy rendkívüli esemény. Az Elnök Úr mellett ült. Egy pillanatra rám pillantott kék szemével – tekintete barátságos és bátorító volt. Beszédemben azt jártam körül, hogy erdélyi magyar fiataloként milyen közösséget választunk majd magunknak, milyen közösség jólétéért és jövőjéért akarunk felelősséget vállalni és dolgozni, illetve milyen jövőképet és küldetést képzelünk magunk elé. Az eseményt követően a média beszámolt arról, hogy Elnök Úr kiemelte gondolataimat nyilatkozataiban, azonban csak hónapokkal később, már egyetemi hallgatóként tudtam meg, hogy egy ösztöndíj-felajánlást szándékozott tenni nekem.

Tizenkilenc évesen egy ilyen jelentős ösztöndíj óriási örömet jelentett számomra, ugyanakkor bizonytalanságot is ébresztett bennem. Érzékeltem a jelentős elvárásokat, ám azok tartalma nem volt teljesen tiszta számomra. Az ösztöndíj felhasználásának megtervezése hatalmas felelősségként nehezedett rám. Később Kolozsváron újra találkoztam Elnök Úrral. Kék szemének itt már enyhén szigorú volt a csillogása. Beszélgetésünk során rákérdezett céljaimra, terveimre. Én küszködtem a válaszadással, hisz nem tudtam, merre akarok menni az életben. Úgy érzem, teljes szabadságot kaptam tőle, hogy kitaláljam ennek részleteit. Habár nem említette a magyar közösség iránti elköteleződés szükségét, tudtam, hogy ez magától értetődő, ugyanakkor mindig nyitva maradt annak lehetősége is, hogy tágabb közösségben gondolkodjak, mint az erdélyi vagy akár az összmagyarság. Emlékszem, azt mondta, építsek kapcsolatokat. Ennek ellenére külföldi tanulmányaim alatt küzdöttem a magánnyal, és nem sikerült ezt teljesítenem. A diploma megszerzése utáni időszakomat a fiatalok által jól ismert – azóta csak mélyülő – létbizonytalanság jellemezte. Ismeretekkel felvértezve, közösségemtől elszakadva, egy folyamatosan válságokkal küzdő világban kezdtem el felnőtt életem. A társadalmi igazságtalanságok személyes megélése, és

az, hogy szemtanúja voltam a gazdasági válság kelet- és dél-európai közösségekre mért csapásának, a jobb jövőbe vetett hit felszámolódásának, teljesen átalakította az életemet.

Most már értem, hogy elvárások helyett egy oly kevesek számára elérhető kiváltságot kaptam Elnök Úrtól, mely hosszú távon lehetővé tette számomra, hogy merészebbet álmodjak, és merjek felelősséget vállalni a változásokért. Arra is ösztönzött, hogy kritikusan nézzek a társadalomra, és merjem keresni a saját utam, túllépve korlátaimon, bővítve világom határait. Lehetőséget adott arra, hogy tudatosan átgondoljam és meghatározzam azt, mely közösségért és ügyekért akarok kiállni, dolgozni. Sólyom László személye és az ösztöndíj szikraként hatott az életemre: elindított utamon, ahol a társadalmi felelősségvállalás vezérel. Ma már látom, hogy rengeteg a teendő, miközben egyre fokozódik a kilátástalanság, reményvesztettség, tehetetlenség, az egymástól való elidegenedés a magyar és kelet-európai közösségekben. Világossá vált számomra, hogy közösség-szervezőként és politikai oktatóként milyen lépéseket kell tennem: aktív szerepet vállalni abban, hogy erős közösségekként tudjuk és akarjuk elképzelni magunkat, és részt venni olyan gondolkodásmódok és szerveződések előmozdításában térségünkben, amelyek a bizalom, a közösségi javak megteremtése, megőrzése és azok igazságos elosztása, valamint a más közösségekkel való együttműködés mentén tudatosan és törődéssel akarják formálni jövőnket.

Hálával tartozom Elnök Úrnak a bizalomért. Amíg útjaink újra nem keresztezik egymást, magammal viszem kedves, mégis szigorú kék szemének emlékét, amely útkeresésem során végigkísért.

BALOGH TAMÁS

2018 szeptemberében a Zeneakadémia elvégzése után a Berklee College of Musicon folytathattam tanulmányaimat jazz-zongora szakon. Mindig is nagy vágyam volt Amerikában, a jazz szülőhazájában tanulni, bár azt is tudtam, hogy az egyetem, az élet ott magyar viszonyokhoz képest elképesztően drága, és hogy szükségem lesz segítségre. Egy szemsterre volt pénzem, de nekivágtam az útnak feleséggel együtt. A zenei élet, szakmai légkör olyan is volt, mint amire számítottam, de a költségek tényleg meglepőek voltak, így elkezdtem ösztöndíjakra és pályázatokra jelentkezni, többek között a Sólyom-ösztöndíjra. Viszonylag hamar szembesültem azzal is, hogy hiába kaptam hamar fellépési lehetőségeket, nem tudtam legálisan elvállalni őket, így realizáltam, hogy a diákvizumommal sajnos nem lesz módom beépülni az ottani zenei életbe.

Nem tudtam ott maradni a második félévre, december végén haza is jöttünk. Ezután nem sokkal jött egy e-mail, hogy megkaptam a Sólyom-ösztöndíjat. Elképesztően boldog voltam, ugyanakkor kicsit le is voltam fagyva, hogy hogyan tovább, mi lenne a legjobb. A sok bizonytalanság, a diákvizum korlátoltsága miatt nem éreztem a legjobb útnak, hogy Amerikában folytassam a tanulmányaimat. Hosszas keresgélés és mérlegelés után egy másik zenei központban, Londonban találtam egy képzést, és Elnök Úr rugalmasságának köszönhetően lehetőséget kaptam, hogy az ösztöndíjat ott használjam föl. Habár nagy hála volt bennem már akkor is, még nem is sejtettem, hogy mekkora lelki segítséget is fog ez az ösztöndíj jelenteni ebben az időszakban, a Covid-19 vírus okozta lezárásokban, az aktív zenei élet megszűnése közepette. 2020 júliusa óta Londonban lakunk. Már a kiérkezésem első pár hetében felvettem kinti zenészekkel a kapcsolatot, így a képzésem mellett folytattam zeneszerzői és produceri tevékenységeimet is, amelyeket már otthon is végeztem egy ideje. Fantasztikus szerző társra leltem Jemima Wax személyében, akivel azóta több dalunk is megjelent, játszották több rádióban, köztük a BBC-n, és sok más zenei projekten dolgozunk együtt folyamatosan. Ahogy a Covid után újra „kinyílt” a zenei élet, a tanítás mellett elkezdtem koncertezni. Megalapítottam jazz triómat Daniel Dejj John dobossal és Abel Addington basszusgitárossal. Azóta többször ját-

szottam a Ronnie Scott's-ban, a 606 Clubban és a jazz re:freshed eseményén, valamint nemrég voltam turnén YolanDa Brownnal. A londoni Liszt Institute-ban is több zenei eseményen közreműködtem, ami mindig nagy öröm volt. Úgy érzem, hogy nagyon jó úton vagyok a céljaim felé, és sohasem fogom elfelejteni a segítséget és rugalmasságot, amit kaptam. Nagyon örülök, hogy az ösztöndíjasok számára szervezett vacsorán találkozhattam Sólyom Lászlóval, hogy beszélgethettünk, és személyesen is megköszönhettem neki ezt a fantasztikus lehetőséget, ami nélkül nem tartanék ott, ahol most vagyok.

BAZÁNTH BARBARA

A 2021/2022-es tanévet Sólyom László Elnök Úr számomra felajánlott nagylelkű ösztöndíjának segítségével a New York University School of Law International Legal Studies LL.M képzésén tölthettem. Az ösztöndíjnak köszönhetően szakterületeim, a nemzetközi közjog és az emberi jogok területén a világ vezető nemzetközi képzésén vehettem részt, és a páratlan szakmai lehetőségek mellett egy életre szóló élményben lehetett részem a világ egyik legnagyobb és legnyüzögőbb városában, New Yorkban.

A képzés minden kihívás ellenére szakmailag új és rendkívül inspiráló élmény volt. A területükön úttörőnek számító oktatók óráin vehettem részt, hallgathattam ENSZ különleges előadók és nemzetközi fórumok bírúinak előadásait, valamint megismerkedhettem az amerikai jogrendszerrel is. Az *NYU Journal of International Law and Politics* szerkesztője lettem, és kiválasztottak az NYU Center for Human Rights and Global Justice Transitional Justice Scholars programjába, amelyben Pablo de Greiff professzor, korábbi ENSZ különleges előadó vezetésével a Transitional Justice (átmeneti igazságszolgáltatás) területén dolgoztunk különböző projekteken. Emellett egy a doktori kutatásom részét képező résztanulmánnyal részt vettem a Salzburg Cutler Fellows programon, amelyen a tizennégy vezető amerikai jogi kar három-négy nemzetközi jogi érdeklődésű diákja adhatta elő kutatását.

Jelenleg az Európa Tanács Végrehajtási Osztályán dolgozom Strasbourgban, amely segíti a Miniszteri Bizottságot az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéleteinek végrehajtásának felügyeletében. Munkám során az emberi jogok számos területével dolgozom, és a magyar, holland, német és osztrák ügyekért felelek. A képzés kiváló alapot biztosított számomra az új feladatok elvégzéséhez.

Azonban amellet, hogy egy ilyen neves képzést végezhettem el, önmagában az rendkívüli büszkeséggel tölt el, hogy mindezt Sólyom László Elnök Úr ösztöndíjának segítségével tehettem. Sokat jelent, hogy egy olyan ember támogatta a szakmai fejlődésemet, aki sokunk számára példaként szolgálhat jogtudósként, alkotmánybíróként, államfőként és magánemberként is. Bízom benne, hogy tudományos munkássága,

valamint az alkotmányozás és a demokratikus hagyományok megszilárdítása érdekében tett tevékenysége mellett az ezek során képviselt értékek még inkább velünk maradnak.

BENCSIK ANDRÁS

Túlzás nélkül állíthatom, hogy eddigi életem egyik legmeghatározóbb eseménye a Sólyom László által adományozott ösztöndíj elnyerése volt 2017-ben. Az ösztöndíj lehetőséget adott arra, hogy Hamburgban, a trópusi betegségek vizsgálatával foglalkozó Bernhard Nocht Intézetben (Bernhard Nocht Institute for Tropical Medicine) tölthessek egy évet kutatóként. Ez alatt az egy év alatt olyan szakmai készségekre tettem szert, amelyeket nagy valószínűséggel az ösztöndíj nyújtotta lehetőségek nélkül sohasem szerezhettem volna meg. Gyermekkorom óta lenyűgözött a vírusok betegségkeltő képessége, és bár Magyarországon évekig az influenza elleni immunválaszt vizsgáltam, megrendítő volt, amikor Hamburgban olyan, úgynevezett vérzéses lázat okozó vírusok tanulmányozására nyílt lehetőségem, mint a Rift-völgyi láz vírusa vagy az Ebola-vírusok. Az egyéni szakmai tapasztalatszerzés mellett az ösztöndíjas időszakban elvégzett kutatómunka egy olyan téma alapjait fektette le, amelyre a befogadó munkacsoport vezetői pályázati forrást nyertek el, amire én később PhD-hallgatói pozícióban felvételt nyertem. Végül, közel négy évvel később, 2023 decemberében benyújtottam a doktori disszertációm, ami jelenleg a bíráló bizottság értékelésére vár.

Rendkívül hálás vagyok Sólyom László Elnök Úrnak és a Matehetsz egyesületnek, amiért az általuk biztosított ösztöndíj lehetővé tette, hogy egy páratlan kutatói élményben lehessen részem, és hogy – ugyan csak közvetve – az ösztöndíj által megismerhettem olyan csoportvezetőket, akiknél később doktoranduszként folytathattam kutatói pályafutásomat.

Bár személyesen nem volt lehetőségem elmondani Elnök Úrnak, de nagylelkűségének és segítőkészségének köszönhetően olyan tapasztalatokban volt részem, amelyekről korábban nem is gondoltam, hogy számomra is lehetségesek. Mindent köszönök Elnök Úr!

BÉNYEI ÉVA BERNADETT

Korábbi Sólyom-ösztöndíjas, végzett orvos és PhD-hallgató vagyok a Cambridge Egyetem Biokémia Intézetében. 2015-ben volt lehetőségem először találkozni Sólyom László Köztársasági Elnök Úrral a Kutató Diákok Országos Szövetsége által szervezett Kutató Diákok Országos Diákkonferenciáján, avagy a Káptalanfüredi Táborban. Az eseményre azok a diákok kapnak meghívást, akik a Tudományos Diákkörök Kárpát-medencei Konferenciáján vagy egyéb neves versenyeken helyezést érnek el, és a nyári tábor keretei között kötetlenül beszélgethetnek a meghívottakkal, akik a magyar tudományos és közélet kiemelkedő személyiségei. 2015-ben Sólyom László Elnök Úr volt az egyik meghívott, mesélt karrierjéről, élményeiről és a kihívásokról, amelyek köztársasági elnökként érték. Gondolatai, meglátásai és bölcs tanácsai nagyban inspirálták a diákságot, köztük engem is. Rendkívüli embert ismerhettünk meg személyében, aki feltétlen nyitottsággal fordult a fiatalokhoz, és már pár óra alatt is olyan szakmai kiválóságról tett tanúbizonyságot, ami példaértékű. Mindig mosolyogva idézem fel ezt a kedves élményt és a lehetőséget, hogy egy ilyen lenyűgöző emberrel élőben is találkozhattam, és ha röviden is, de tanulhattam tőle.

Úgy gondolom, Elnök Úr előremutató gondolkodásának rendkívül szép példája az általa alapított ösztöndíj. Ezzel sok tehetséges fiatalnak adott lehetőséget, hogy a nemzetközi közegben bontakoztassák ki képességeiket. Számomra is akkor segített, amikor a legnagyobb szükségem volt a támogatásra. Az ösztöndíj tette lehetővé, hogy megkezdjem PhD-kutatásomat a Cambridge Egyetem Biokémia Intézetében, ahol egykor Szent-Györgyi Albert is tanult. A munkám arra fókuszál, hogy megértsük a kórokozók (elsősorban baktériumok és gombák) kommunikációját, valamint azt, hogyan befolyásolja ez a viselkedésüket, amikor súlyos fertőzéseket okoznak emberekben. Bizonyítékokat találtunk például arra, hogy az egymással való „beszélgetésük” révén, direkt vagy indirekt módon, ellenállást tudnak kialakítani az őket célzó gyógyszerek (antimikrobiális szerek) ellen. Ez egy rendkívül váratlan és a mikrobiológiai kutatásokat alapvetően átformáló eredmény lehet. Reményeim szerint ezzel hozzájárulok, hogy megértsük, pontosan milyen

kezeléssel tudjuk igazán hatásosan és sikeresen gyógyítani a fertőzéseket, még a legkomolyabb esetekben is.

Elnök Úr támogatása nélkül nem tudtam volna megtenni ezt a lépést, és nem kerültem volna be a tudományos élet vérkeringésének központjába. A kiemelkedő akadémiai képzés mellett így napi szinten alkalmam van a világ vezető tudósaival kapcsolatot építeni. Ezek az ismeretségek és beszélgetések szemléletformálók, és lehetővé teszik, hogy sokkal szélesebb látásmóddal forduljak a tudományos kérdések megválaszolásához és a világ megértéséhez. Továbbá megismertem olyan területeket, mint például az élettudományos felfedezések és biotechnológiai fejlesztések üzleti alkalmazása és piaci értékesítése, amelyekre korábban nem láttam rá, de, mint kiderült, rendkívül érdekelnek.

Így tette lehetővé számomra Elnök Úr, hogy egy hatalmas lépéssel közelebb kerüljek az álmaim megvalósításához, és a világ egyik legjobb egyetemén folytathassam tanulmányaimat. Olyan lehetőségek nyíltak meg számomra, melyekről korábban álmodni se mertem volna. Örökké hálás leszek ezért a hatalmas segítségért. Remélem eddigi és jövőbeli tevékenységemmel méltó módon tudok hozzájárulni Elnök Úr sokszínű és nagyhatású hagyatékához. Hálásan köszönöm, Elnök Úr!

BOLLÓK ÁDÁM

Elnök Úrral 2017 februárjában találkoztam először személyesen. A hivatalos csatornák mellett a tudomány területén mozgó ismerőseinek a véleményét is kikérve keresett fiatal kutatókat az általa alapított ösztöndíj-programba – így javasolt egy közös ismerősünk engem. Bár ekkoriban már túl voltam a doktori időszakon is, és így nem tartoztam szorosan véve abba a korcsoportba, amelyre gondolva Elnök Úr az ösztöndíjat létrehozta, a benyújtott tématervet a személyes beszélgetés után támogatandónak értékelte.

E rövid személyes találkozás – ha csak egy villanás erejéig is – bepillantást nyújtott Elnök Úr tudósi habitusába. Kérdései világosan mutatták, hogy az apróbb részletek sem kerülték el a figyelmét, miként beszélgetőpartnerének válaszaira is gondosan figyelt, hogy meggyőződjön róla, jól méri fel a felkészültségét és szakmai érdeklődését. Átható tekintete az első személyes találkozáshoz és az alkalomhoz illő bizonyos fokú távolságtartás mellett sem hagyott kétséget őszinte érdeklődése felől, amellyel leendő ösztöndíjasa és annak kutatása felé fordult. Esetemben ez nem csupán azt a témát jelentette, amelyről a neki megküldött rövid összefoglaló szólt, de az útra is kíváncsi volt, amely a vizsgálandó alapkérdéshez elvezetett. Azt, hogy az általam elé vitt téma – a korai keresztények halálhoz és gyászhoz fűződő viszonya, illetve ennek régészetiileg is megragadható nyomai – őt különböző okokból személyesen is érdekelte, csak később tudtam meg. Ennek ellenére is tapasztalt kutatóként már a beszélgetés során támogatásáról biztosított arra az esetre is, ha az ösztöndíj ideje alatt a kutatás valamely új felismerés nyomán esetleg más irányt venne.

Azt, hogy az általa alapított és személyesen fenntartott ösztöndíj-program, amelybe én mintegy véletlen csöppentem bele, valójában mennyire különleges vállalás volt, csak idővel tudtam igazán felmérni. Ami szűkebb környezetünket illeti, egyedülállósága persze nem volt titok, kivételességét ugyanakkor azoknak az elismerő arckifejezéseknek és félmondatoknak a fényében értettem meg teljesen, amelyeket az ösztöndíj támogatásával az Oxfordi Egyetemen töltött egy év alatt tapasztaltam meg, amikor elmondtam, hogy az ott töltött időt és az az idő alatt végzett kutatást a Magyar Köztársaság korábbi elnökének saját költség-

vetéséből nyújtott támogatása teszi lehetővé. Ez a polgári eszmény és felelősségvállalás hagyományaira és a magánadományozás ebbéli kiemelt szerepére évszázadok óta büszke Nagy-Britannia egyik legrégebbi egyetemén is elismerést keltett.

Az ösztöndíj számos szakmai hozadéka közül az egyik legmeghatározóbbat részben ismét a véletlen hozta. Egy oxfordi konferencián találkoztam azokkal a régészekkel, akikkel együttműködve azután el tudott indulni egy, az ösztöndíj témáját folytató szentföldi helyszíni kutatás. Ennek állásáról, a helyszíni munka során tett egymást követő felfedezésekről és a mindennapokban szerzett tapasztalatokról időről időre egy-egy hosszabb beszámolót küldtem Elnök Úrnak, tudva, hogy örül annak, ha korábbi ösztöndíjasairól és azok munkájáról, előrehaladásáról hírt kaphat. E tudósításokat és a korábbi támogatását felhasználva végzett kutatásokból született írások, amelyeket ugyancsak igyekeztem eljuttatni hozzá, köszönettel nyugtázta, és örömét fejezte ki, hogy az általa nyújtott segítség eredményekben hasznosul.

Ám azt, hogy az ösztöndíj ideje utáni fejleményekről beszámoljak, a köszönetmondás mellett más is indokolta. A fentebb felidézett első beszélgetés alkalmával ugyanis Elnök Úr világosan rákérdezett: miért egy brit egyetem és annak könyvtára a legalkalmasabb hely a választott téma vizsgálatára? Miért nem helyszíni kutatás? S bár az akkor megfogalmazott válaszom az adott helyzetben megalapozott volt, az élet hosszú távon – mint ahogyan sok más kérdésben is – őt igazolta. Ezt ő a megismeréssel járó természetes folyamatként fogta fel, és a rá másban is jellemző visszafogottsággal nyugtázta. Ez utóbbit tapasztaltam meg akkor is, amikor lehetőségem volt egy rövid látogatás erejéig elkísérni őt a Seuso-kincs első felének megtekintésére a tárgyak visszatérése utáni parlamenti kiállításra. Egyedül a bejáratnál az ellenőrzésünket végző örök tisztelgése jelezte, hogy az érkezők között jelen van a korábbi köztársaság elnök – ő pedig mindent megtett azért, hogy ez a látogatás további részében is így maradjon.

BURAI ERNA

A Sólyom László által adományozott ösztöndíj kinyitotta nekem a nagyvilágot. A CEU-n folytatott doktori tanulmányok alatt a Sólyom-ösztöndíj segítségével egy évet (2016) tölthettem az Európai Unió társadalomtudományi egyetemén, a European University Institute-on, Firenzében. Az ösztöndíj több okból is sorsfordító volt számomra. Egyrészt olyan tapasztalathoz jutottam hozzá, amihez Magyarországon keveseknek nyílik lehetősége, mivel számos más EU-s tagállammal ellentétben Magyarországnak nincs tanulmányi megállapodása az EUI-tal. Az év hozadéka egyrészt a kutatómunka volt Jennifer Welsh mellett, aki akkor a doktori kutatásom témáját nemcsak kutatóként, hanem politikaalkotóként is formálta az ENSZ-főtitkár tanácsadójaként. A másik csodálatos ajándék az, hogy Firenzében élhettem egy évet, ezen a kulturális, történeti és természeti szépségekben leírhatatlanul gazdag helyen, és tartós barátságokat alakítottam ki az ott élő diákokkal, tanárokkal. Az ember szocializálódik, ismerkedik, egy ilyen környezetben nemcsak a tárgyi tudást sajátítja el, hanem megfigyeli a társadalmi és tudományos érintkezés szabályait is. A Firenzében töltött egy év után bátrabban jelentkeztem sikeresen további ösztöndíjakra; bátrabban és kompetensebben jelentkeztem állásokra, többek között a következő lépést jelentő genfi posztdoktori állásra. Nagy részben tehát az ösztöndíj által lehetővé tett készségeknek, tudásnak és élményeknek köszönhetem a kutatói karrierem további állomásait.

Az éves ösztöndíjas vacsorák mindegyike csodálatos élmény volt. Elnök Úr jelenlétében lenni töltekezést jelentett; őszintén kíváncsi volt ránk, a személyes találkozások végtelenül érdekes és értékes beszélgetéseket hoztak, amelyekben ő nagy nyitottsággal fordult felénk. Az egyik vacsorán, ha jól emlékszem 2018-ban, sorra számoltunk be az elmúlt évről. Én nagy lelkesedéssel meséltem, hogy elkezdtem gitárt tanulni a Montreálban töltött ösztöndíjas félév alatt. Többen meséltek hasonló szárnypróbálgatásról, ki táncba fogott, ki jógázni kezdett. Elnök Úr érdeklődve hallgatott minket, majd ő is megosztott a maga részéről egy új tevékenységet, 75 évesen letette a pilótavizsgát, és hogy bizony nem volt egyszerű mindehhez a fizikát újra tanulni. Remekül mulattunk. Gitár, jóga, ő meg 75 évesen megtanult repülőgépet vezetni... Ebben a

mozzanatban benne van ezeknek a találkozásoknak az élménye és hangulata, hogy milyen nagy formátumú ember volt. A lelkemnek jó volt megmerítkezni ezekben a beszélgetésekben, minden évben nagyon vártam a lehetőséget.

Az igazi mentorok onnan ismerszenek meg, hogy többnek látnak, mint te magadat ott és akkor, és úgy is viszonyulnak hozzád, mintha már az lennél, akinek ők látnak. Az ilyen bizalom, támogató figyelem, hogy valaki hisz benned, hogy ki tudod bontani az adottságaidat, a legnagyobb ajándék. Én ezt kaptam tőle. Emellett pedig példát – emberi nagyságból, hogy mit jelent szuverénnek lenni, függetlenül attól, hogy az embernek éppen hízelegnek, vagy kritizálják. És hogy hogyan lehet mindemellett játékosnak és kíváncsinak, kortalanul érdeklődőnek maradni. Mindenért hálás vagyok.

DELI JANKA

Stanfordi doktori tanulmányaim és kutatásom támogatásaként kaptam a Sólyom László által adományozott ösztöndíjat 2020 tavaszán. Az ösztöndíj – hiánypótló jellege mellett – jogászként komoly szakmai elismerést jelentett számomra, igazolva a kutatásom jelentőségét, és megerősítve a kutatás iránti elkötelezettségemet. Elnök Úr személyében és szakmai munkásságában a személyes és szakmai integritás megrendíthetlensége, valamint az értékek és az igazság melletti mindenkori és mindenekelőtti kiállás különösen példaértékű számomra. Szomorúsággal tölt el, hogy nem nyílt alkalmam Elnök Úrral személyesen találkozni; elmondani, milyen sokat jelentett a támogatása, mind a szakmai előmenetelben, mind pedig személyes fejlődés terén. Rendkívül hálás vagyok, hogy az ösztöndíjon keresztül részese lehetek Elnök Úr hagyatékának, és törekszem az ösztöndíj által a szakmai utamhoz fűzött remények valóra váltására.

EGRI MÁRTON

Klarinétművész-tanár vagyok, a zenélés gyermekkorom óta fontos helyet foglal el az életemben. Művész diplomámat a grazi Zeneművészeti Egyetemen szereztem meg, itt ismerkedtem meg a klarinét 18. és 19. századi változataival és azok játékmódjával. Az egyetem elvégzése után hazaköltöztem, és a tanítás és koncertezés mellett elkezdtem a historikus klarinétokkal intenzíven foglalkozni. A kutatás és a rengeteg gyakorlás során számos zeneszerző életművével ismerkedhettem meg, olyanokkal, akik modern hangszeres tanulmányaim során nem kaptak elég figyelmet. Itthon egyedül voltam a klarinétosok között, aki historikus klarinétokkal foglalkozott. Kamarazenei koncerteket, előadásokat szerveztem, zeneiskolai tanárként pedig az órák anyagába is beépítettem a hangszertörténetet. A tevékenységem ennek ellenére nem tudott növekedni, kevés lehetőségem volt. Hatalmas akadályt jelentett ugyanis, hogy mindössze egy hangszerem volt, egy historikus hangszeres zenekarban ugyanis legalább három hangszerre van szükség, a klarinét márpedig zenekari hangszer. Amíg egy fúvós nem kerül be egy zenekarba, addig egy helyben topog. Önerőből nem tudtam volna további hangszereket készíttetni, de hála istennek szembejött velem a Sólyom-ösztöndíj lehetősége. A pályázatomban részletes munkatervet készítettem a kutatói és előadói projektjeimhez, melybe beletartozott két hangszer vásárlása is.

Az ösztöndíjat 2020-ban nyertem el, segítségével két historikus klarinétot tudtam készíttetni, melyek a 19. század elején használt hangszerek hiteles másolatai. Ha ezeken a klarinétokon játszom, mindig hálával gondolok Elnök Úrra, hiszen ez a két hangszer segített eljutnom oda, ahol ma is vagyok. A 18. és a 19. század fordulóján született zeneművek kutatását és előadását egyaránt célul tűztem ki magam elé. A hangszerek azóta számos koncerten és lemezfelvételen szólaltak meg, és fognak megszólalni a jövőben is. Historikus hangszeres zenekarok, kamaragyüttesek tagjaként és szólistaként is lehetőségem van azóta hangversenyeken közreműködni. Számos nagyszerű koncerten vehettem részt az Orfeo Zenekarral, a Capella Savariával, az Authentic Quartett-tel és saját együttesemmel, az Ensemble430-al. Több hangszertörténeti elő-

adást tartottam konzervatóriumokban, zeneiskolákban, vendégként sokszor mesélhettem tevékenységemről a Bartók Rádióban.

Az aktív zenélés mellett pedig a Haydneum Magyar Régizenei Központ munkatársaként az Országos Széchényi Könyvtárban kutathatom az Esterházy zenei hagyatékot és egyéb korabeli gyűjteményeket, nem beszélve arról, hogy a kutatott kéziratok sokszor az ösztöndíjjal nyert hangszereken szólhatnak meg – gyakran 200 év óta először újra.

Sólyom László Elnök Úrral sajnos nem volt lehetőségem személyesen találkozni, amikor azonban az ösztöndíjat elnyertem, tett egy nagyon kedves személyes gesztust, amire mind a mai napig nagy hálával gondolok vissza: az ösztöndíjra való pályázatom során részletesen ecsegteltem, miért van szükségem két hangszerre a projektjeim megvalósításához. A korabeli hangolások és hangnemek speciális sajátosságokkal és karakterekkel bírnak, melyeket a historikus előadások során igyekszünk figyelembe venni. Elnök Úr figyelmességére és tájékozottságára utal, hogy az ösztöndíj elnyerése után küldött nekem egy összesített forrásgyűjteményt, amely a 18. századi hangnem-karakterisztikáról szóló korabeli feljegyzéseket tartalmaz. Azóta ez a dokumentum mindennapi kenyerem, rendszeresen forgatom.

Noha személyesen nem ismerhettem, hálával és szeretettel gondolok Elnök Úrra, hiszen az ő segítségével nyíltak ki számomra a nagykapuk. Köszönet érte!

FARKAS ATTILA

Az ösztöndíj segítségével sikerült két hónapot eltöltenem a Bécsi Általános és Egyetemi Oktatókórház (Allgemeines Krankenhaus der Stadt Wien) Mellkassebészeti Osztályán. Ezen intenzív és élménydús időszak alatt sok tüdőtranszplantációban vehettem részt, és ennek hála sok gyakorlati tudásra tehettem szert. Másrészt sikerült először a napi gyakorlatban is látnom és kipróbálnom a navigációs bronhoszkópia működését. Ez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy egy évvel később, még közvetlenül a Covid-járvány előtt sikeresen elvégeztük az első hazai műtét előtti navigációs bronhoszkóppal történő tüdőgócjelölést az Országos Onkológiai Intézet Mellkassebészeti Osztályán. Ezzel egy modern és hasznos eszköz jelent meg a tüdőrák terápiás lehetőségei között.

Amikor Elnök Úrral személyesen beszélgettünk, a munkánkon kívül mindkettőnk közös hobbjaja, az idegen nyelvek szeretete került szóba. Lelkesen mesélte, hogy hozzám hasonlóan ő is nemrég ismerkedett meg alaposabban az olasz nyelvvel. Inspiráló volt számomra, hogy egy olyan gazdag életúttal rendelkező ember, mint ő, még idősebb korában is folyamatosan képezte magát, és új dolgokat sajátított el.

FARSANG ISTVÁN

A Gömör és Nógrád határán elterülő vulkáni képződmények és azok ásványai már kiskoromban felkeltették érdeklődésemet. 2011-ben a Kutató Diákok Országos Szövetsége által szervezett Tudományos Diákkörök Konferenciáján Békéscsabán Elnök Úr a konferencia díszvendégeként hallgatta meg szűkebb pátriám tűzhányóinak ásványairól szóló előadásomat. Kutatásomról az Országos Tudományos Diákköri Konferencián is beszámolhattam, ahol elnyertem az OTDT Junior Pro Scientia Aranyérmét. Ezen díj nyomán kerültem ismét Elnök Úr látókörébe. Röviddel érettségi vizsgáim után Elnök Úr Budapestre hívott egy beszélgetésre, melyet követően felajánlotta ösztöndíját. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen tevékenykedő mentorom, Weiszbürg Tamás professzor úr javaslatára a következő évet a londoni Natural History Museum ásványtani osztályán töltöttem. A múzeumban a világ egyik legjelentősebb természettudományi gyűjteményét tanulmányozhattam, mely mintegy kétszázezer ásvány- és ötezer meteoritmintát számlál. Mike Rumsey, a múzeum kurátorának, valamint a múzeum tudományos felszereltségének köszönhetően lehetőségem nyílt az ásványtanban használatos vizsgálati módszerek (például elektronmikroszkópia, diffrakciós és spektroszkópiai módszerek) legmodernebb generációinak megismerésére és elsajátítására. Az itt eltöltött időszak, a hely szelleme, a beszélgetések, előadások, konferenciák és terepgyakorlatok sokasága meghatározó volt későbbi szakmai életem alakulásában. A múzeum után a skóciai St. Andrews Egyetemen kezdtem meg egyetemi tanulmányaimat, s másodévesként részt vehettem a Lunar and Planetary Institute, valamint a NASA Johnson Space Center nyári gyakornoki programjában. Az alapképzést követően a Cambridge-i Egyetem doktori hallgatója lettem, ahol mineralógusként azt kutattam, hogy az élethez nélkülözhetetlen szén hogyan viselkedik 100-200 kilométer mélységben a Föld belsejében (Deep Earth carbon cycle). Jelenleg a Genfi Egyetemen egy másik, élethez nélkülözhetetlen elem, a kén körforgását tanulmányozom.

Elnök Úr ösztöndíjával egy kivételes úton indított el, mely során sok nagyszerű kutatótól tanulhattam a világ számos helyén, amiért nagyon hálás vagyok neki. Ezért is természetes számomra, hogy – bár most nem

itt élek – nagyon rendszeres emberi és szakmai kapcsolatokat ápolok a hazai kutatókkal, diákokkal.

A közös decemberi ösztöndíjas vacsoráinkon kissé közelebről is sikerült megismernem Elnök Urat, akinek élete, elvei, embersége és szakmaisága iránytűként szolgált a mindennapokban. Elnök Úr szívéen viselte országa és a határon túli magyar közösségek sorsát, környezetünk, természeti értékeink védelmét kulcsfontosságúnak tartotta, tudásszomja sosem apadt el. Emlékszem, ahogy az egyik vacsoránkon mesélte, hogy olaszul kezdett tanulni, két év után pedig már boldogan számolt be arról, hogy magyarra fordított egy olasz könyvet.

Elnök Úr szívügyének tekintette a fiatal tehetségek felkarolását és az oktatási rendszer fejlesztését. Tudta, hogy kis országgént Magyarország fejlődése csak az oktatás és kutatás fellendítésével tartható fenn. Gyakran volt vendége versenyeknek, táboroknak, ahol beszélgetett velünk kutatásról, életpályáról, a társadalmunkat égető problémákról. Tudta, mennyire fontos a külföldi tapasztalatok megszerzése, más rendszerek megismerése egy fiatal kutató számára. Nemcsak támogatta, hanem figyelemmel és érdeklődéssel követte sorsunk alakulását. Nagyon örült egy-egy levélnek, képeslapnak, melyet tőlünk kapott. Elnök Úr, köszönjük!

FRÖHLICH JOHANNA

2002-ben még gimnazistaként találkozhattam Sólyom László Elnök Úr nevével először, amikor felvételt nyertem az MCC középiskolás programjába. Egy évvel később, az egyetemi évek kezdetével már az MCC Somlói úti épületében többekkel együtt lehetőségünk volt Elnök Urat hallgatni évnnyitó, évvzáró vagy a Sándor-palotában tartott különleges látogatások során. Több meghatározó jelentőségű kurzus oktatója dolgozott akkoriban Elnök Úrral a Köztársasági Elnöki Hivatalban, akiknek köszönhetően a közjogi dilemmák a korai időktől fogva a mindennapi beszélgetések témájává váltak, csakúgy, mint Elnök Úr véleményére, érveire hivatkozás.

Visszatekintve nem meglepő, hogy mindez hatással volt a saját szakmai önképem alakulásában, abban, hogy milyen területen képzelem el magam, és milyen szellemi közeg részeként tekintek magamra. Az első saját szakmai kapcsolat akkor született közöttünk, amikor a Csink Lóránttal közösen írt, *Az alkotmány margójára* című könyvünk megjelenéséhez kaptunk tőle támogatást 2012-ben. Böngészve az akkoriban írt e-maileket, nagyon kedvesen és előzékenyen fogadott bennünket Lóránttal egy rövid beszélgetésre, amelyről annyi írásos emlék maradt fenn, hogy átadtunk neki a kötetünkben egy példányt, s utóbb valaki megjegyezte, hogy jó benyomást tettünk rá. Megdöbbenő, de nincsenek emlékeim erről a megbeszelésről.

A találkozássra, amit igazán a sajátomnak tekintek, két év múlva került sor, amikor a Matehetsz egyesületén keresztül Elnök Úr ösztöndíjában részesültem a Notre Dame Egyetem LL.M. képzésében való részvételhez. Emlékszem, ahogy egyedül, hegymenetben sétálok fel a Kelenhegyi úton, s azon gondolkodom, hogy vajon tudja-e, hogy megnyit jelent nekem ez az ösztöndíj. Szerettem volna valamilyen természetes, de mégis jelentőségteljes, mély, igazi módon elmondani ezt neki, de már akkor tudtam, hogy nem fog sikerülni. Mint mindig, nagyon kedves volt, ugyanakkor távolinak is éreztem, kicsit talán szomorúnak is. A jogi kultúra romlására utalva azt mondta, hogy az érvelés valamilyen új módjára lenne szükség az alkotmányos értékek megőrzéséhez. Abban a pillanatban nagyon szerettem volna mondani erre valami okos és győzedelmes választ, de csak valami olyasmit voltam képes válaszolni,

hogy ez a mód létezik, illetve léteznie kell. És ígérem, hogy majd egyszer azzal jövök vissza, hogy megtaláltam. Ez az utolsó rész borzasztó naivnak és együgyűnek hangzott a fejemben, ezért ezt jó mélyen megtartottam magamnak...

A döntés, amellyel megadta az ösztöndíjat, volt a döntő momentum, amely végül lehetővé tette, hogy elfogadjam a Notre Dame ajánlatát, amitől végül megváltozott az egész életem. Azóta tíz évet éltem Amerikában, az egy év Notre Dame után Ecuadorban, majd Chilében. Mivel az utóbbi években családi okokból nem tudtam gyakran hazamenni, ezért mindig csak elképzeltem, hogy ha hazamegyek, kérek tőle egy időpontot egy személyes beszélgetésre. Egyszer el is kezdtem írni egy e-mailt, ami azóta is ott van az el nem küldött levelek között.

Mindig maradni fog bennem valamilyen hiányérzet azzal kapcsolatban, amit mondani, átadni szerettem volna Elnök Úrnak. Tény, hogy már nem lesz otthon, amikor januárban végre hazatérek, olyan valóságos hiány, aminek a súlyát még sokáig érzem, érezzük majd.

GAJDA GERGELY

Zürichben írom ezt a visszaemlékezést, a laboratórium széles ablakain át figyelve az első téli hóesést, ami fehérbe borítja a Zürichi Egyetem épületeit, a Molekuláris Élettudományok Kutatóközpontjának erkélyét. A hétvégén talán a hóval fedett svájci Alpokat is meglátogathatom. Mire tavasszal elolvad a hó, már én is végzek a doktori disszertációmmal, amiért Damian Brunner professzor kutatócsoportjában dolgozom immár négy éve. Kutatási témám a Rho GTP-áz – aktomiozin kölcsönhatások vizsgálata a *Drosophila melanogaster* ecetmuslicák embrionális fejlődésének egy meghatározó szövetelrendeződési eseménye, a háti záródás (*dorsal closure*) során. Az LSZGS PhD-programjára még 2018-ban jelentkeztem, végzős londoni hallgatóként, ezt tette végül lehetővé a Súlyom-ösztöndíj, enélkül bizonyára nem tartanék itt.

A University College London (UCL) sejtbiológia szakos hallgatójaként három évet töltöttem Londonban, illetve egy évet cserediákként az ausztráliai Queenslandi Egyetemen (UQ). Itt az UQ Tengerbiológiai Kutatóközpontban végeztem genetikai kutatást dr. Sandie Degnan mentorálásával, igazolva az ausztrál Nagy-korallzátonyon honos tengeri szivacsok SRCR-génjeinek szerepét a gazdaállat-baktérium kölcsönhatások szabályozásában. Ezt követően, Londonba visszatérve, MSci-disszertációmon dolgoztam dr. John Labbadia alatt a UCL Öregedéskutató Intézetében; témám a mitokondriumok szerepe az öregedésben és fehérje-homeosztázisban *Caenorhabditis elegans* fonálférgekben.

„Egész eddigi életemet végigkísérte a logikus gondolkodás, a kíváncsiság világunk bonyolult törvényszerűségeinek megértése iránt. A természettudományokban válaszokat találtam, lenyűgözött az egyenletek és szabályok sokasága. A világot igyekszem molekuláris szinten megérteni, a legapróbb összetevők kölcsönhatásaiból következtek a bonyolultabb, mindent átfogó összefüggésekre; mindezt a Bolyai Tehetséggondozó Gimnáziumban megszerzett erős matematikai háttérrel kövacsolom össze”, fogalmaztam 2015-ben az Elnök Úrnak írt motivációs levélben. Ezen értékeket tanulmányaim során végig, de még ma, zürichi kutatómunkám végéhez közeledve is szívemben őrzöm.

A Súlyom-ösztöndíjra a Vajdasági Tehetségsegítő Tanács (VATT) jelölt, a Vajdasági Magyar Doktoranduszok és Kutatók Szervezete

(VMDOK) ajánlására. Elnök Úrral 2015. április 16-án találkoztam először, és ezt a találkozót máig kedves emlékként őrzőm. Londoni célomhoz illő módon egy csésze Earl Grey tea mellett elbeszélgettünk jövőbeli terveimről, biológuskutatói ambíciómról és persze az ehhez kötődő tudományos és oktatási lehetőségekről. A Sólyom-ösztöndíj kapcsán a szülővárosomban, Zentán, a *Magyar Szó* lapban megjelent cikk jól összefoglalja ezt az időszakot „A gimnázium után két lehetőség állt előtte: vagy marad, vagy elmegy a világ egyik legjobb egyetemére, Angliába. Ez utóbbit választotta, s úgy jelentkezett az egyetemre, hogy nem tudta, miből teremti majd elő az évi húszezer fontos tandíjat, hiszen a repülőjegyre is alig gyűjtötte össze a pénzt.”

Így is volt, a Sólyom-ösztöndíj lehetővé tette, hogy tanulmányaimat zavartalanul, pénzügyi aggodalmak nélkül kezdjem meg, és hogy az egyetemi tanulmányok mellett a tudományos kutatásra, személyes fejlődésre és a londoni Hungarian Societyben való szerepvállalásra is tudjak időt áldozni. A miénk az Egyesült Királyság legnépesebb magyar diákközössége. Az évek során számos kulturális, szociális, akadémiai és professzionális eseményt szerveztünk: néptáncórákat, piknikeket, a nemzeti ünnepek megtartását, londoni magyar akadémikusokkal való beszélgetéseket, konferenciákat, megismertetve másokkal is a magyar kultúrát, hungarikumainkat.

Az elkövetkező években igazán sokat jelentett az immár hagyományvá vált újévi vacsora Elnök Úr és a hozzám hasonló ösztöndíjas fiatalok társaságában. Évről évre nagy örömmel újságoltuk el egymásnak újabb szép eredményeinket, tanulságos élményeinket – ezeket Elnök Úr mindig kedves, büszke mosollyal fogadta. Örülök, hogy látta, tudta, mennyit segített mindannyiunknak álmaink elérésében.

GELENCSÉR BALÁZS

Még joghallgató koromban az első Alkotmánybíróság több tagja is tanított, Sólyom Lászlóról azonban akkor még csak az alkotmánybíró társaitól hallottam. Döntései tananyagká váltak, a jogról alkotott képe formálta a mi világképünket is. Később értettem csak meg, hogy a *valóság* megismerése és a *társadalomban* való jelenlét miatt is volt olyan fontos a számára. Álljon itt emlékül két olyan találkozásunk, amikor erről tanított engem, órán és tananyagon kívül.

Személyes kapcsolatba csak a doktori képzés során kerültem vele. Meglepett és jó érzéssel töltött el, hogy még mielőtt bemutatkoztam volna neki, már követte a pályámat, figyelte munkámat. A kisebbségi jognak egy különös ágát, a határon túli magyarok hivatalos anyanyelvhasználati jogát kutattam. Már a munka elején kiderült számomra, hogy ebben a témában igazi eredményeket „papírból”, azaz az elérhető szakirodalomból és speciális könyvtári anyagokból egyedül nem tudok elérni, még akkor sem, ha a Külügyi Intézet könyvtárát vezető Sándor Annamária vagy az Országgyűlési Könyvtár munkatársai előtt nem létezett olyan dokumentum, amit ne szereztek volna meg a kutatásomhoz. Beláttam, „terepre” kell tehát mennem, azaz a kutatáshoz szükséges adatfelvételt helyben, az érintett társadalmi csoportban kell elvégezzenem. Amikor ezt az ötletemet neki, mint a Doktori Iskola vezetőjének előadtam, és kértem, hogy támogassa a tanulmányutamat, egy rövid beszélgetést követően azonnal jelezte, hogy indulhatok, a Doktori Iskola támogatja az utamat. Hatezer kilométer, öt ország, interjúk tucatjai – ez lett az a neki köszönhető alap, amelyre a doktori kutatásaim építhettem, és valós eredményeket tudtam elérni, amelyek később könyv alakban is megjelentek.

Bár a doktori fokozat megszerzése után a napi kapcsolatunk megszűnt, az ő érdeklődése egykori tanítványai iránt nem lankadt. És ez viszont is így volt. Elnöki mandátuma ideje alatt kiemelt figyelmet fordított a kisebbségi jogokra, különösen a határokon kívül élő magyar közösségekre. Az ő tevékenysége inspirálta az én munkámat is.

Telt-múlt az idő, és felmerült a lehetősége egy második posztdoktori tanulmányútnak az Egyesült Államokba. Arra vállalkoztam, hogy megvizsgálom az USA spanyol ajkú lakosságának nyelvjogi helyzetét,

valamint az angol és a többi gyarmatosító nyelv (különösen a spanyol) jogi beágyazottságát mind szövetségi, mind tagállami szinten. Amikor ötletemmel újra elé álltam, hosszasan beszélgettünk. Naprakész volt a kutatási témámból. Nem tudom, hogy szándékos volt-e a részéről, de pályázati interjú helyett egy konzultációt kaptam tőle, amely nagyban segítette későbbi munkámat. A mérleg szintén több ezer kilométer, keleti és nyugati parti egyetemek, kutatókkal és hispán közéleti szereplőkkel való interjúk sora és egy újabb könyv.

Azzal, hogy ilyen kutatásokat támogatott, bátorított, ösztönzött arra, hogy sose legyek szobatudós: ki kell menni a társadalomba, ott kell az impulzusokat begyűjteni, amit aztán kellő objektivitással fel lehet dolgozni. Tanított abban is, hogy érdemes fiatalokkal együtt dolgozni: az mindig felfrissít, motivál, és csak ez biztosítja a jövőt. Végső soron pedig: sosem késő tanulni.

Én ezeket olvasom ki Elnök Úr egyetemi, alkotmánybírósági, köztársasági elnöki és tehetséggondozó munkásságából. Hálás vagyok neki, sokat tanultam tőle. Most is, mint mindig: Köszönöm, Elnök Úr!

GHIMESSY ÁRON

2018-ban volt lehetőségem részt venni egy kéthónapos tanulmányúton az Amerikai Egyesült Államokban Sólyom László Elnök Úr jóvoltából, ahol két robotsebészeti centrumot látogattam meg. Egy hónapot töltöttem a Moffitt Cancer Centerben Tampában, Floridában és egy hónapot az NYU Langone Hospitalben, New Yorkban. A két tanulmányút alatt rengeteget tanultam a robotasszisztált mellkassebészetről és arról, hogyan lehet sikeres robotsebészeti programot felépíteni. Ez az ösztöndíj egy hosszú folyamat egyik első lépése volt, ami nagyban hozzájárult, hogy 2023 szeptemberében Magyarországon is megkezdhattük a robotasszisztált mellkasi műtéteket az Országos Onkológiai Intézet Mellkasi Központjában. A tanulmányi út alatt megismertem a szakma kiemelkedő személyiségeit, akik azóta is segítik a munkánkat.

Sólyom László Elnök Úrhoz több kedves személyes emlékem is kötődik. Az egyik ilyen, amikor meghívtuk a mellkassebészeti osztály karácsonyi ünnepségére. Ez volt az első év, hogy én mondtam beszédet ezen az ünnepségen. Még a beszéde kezdete előtt volt szerencsém Elnök Úrral röviden beszélgetni, aki látta rajtam, hogy kissé izgulok. Rögtön ellátott hasznos tanácsokkal, és a beszéd végén is őszintén, kedvesen mondta el véleményét. Számomra meghatározó élmény marad Elnök Úr közvetlensége és kedvessége, és a magyarországi robotsebészet sokat köszönhet neki.

GIESZER BALÁZS

Már egyetemista koromban nagyon vonzott a transzplantációs sebészet világa. Mellkassebész rezidensként lehetőségem volt bekapcsolódni a Magyar Tüdőtranszplantációs Programba. A munkahelyi támogatások mellett nagyban hozzájárult Elnök Úr anyagi segítsége ahhoz, hogy 2019-ben clinical fellow-ként hat hónapot tölthessek el a világ vezető tüdőtranszplantációs centrumában, a Torontói General Hospitalban. Az ott eltöltött igen intenzív hat hónap alatt rengeteg szakmai tapasztalattal gazdagodtam. Abban az évben összesen 212 tüdőbeültetést végeztek a centrumban, ebből 120-at az én ott tartózkodásom alatt. Ezen tüdőtranszplantációk több mint felében volt lehetőségem asszisztálni, illetve operatórként is részt venni. Az ott megszerzett tudás és gyakorlat nagyon hasznos a munkám során, melyet a tüdőtranszplantációs sebészetben és a mellkassebészetben is sűrűn kamatoztatok. Ezúton is szeretném megköszönni Sólyom László Elnök Úrnak a nagyvonalú és példamutató támogatását, mellyel a hozzám hasonló fiataloknak segített céljaik elérésében.

A fotó a könyv hátlapján található...

GILYÉN ANDRÁS

Elnök Úrral 2007 nyarán találkoztam először személyesen a 16. Országos Ifjúsági Tudományos és Innovációs Verseny díjátadó ünnepségén a budapesti Millenáris Parkban, ahol Szvoboda Péter alkotótársammal közösen tőle vehettük át első díjunkt. Meglepetésünkre Elnök Úr az ünnepélyes díjátadó után még körbe is járta a pályamunkákat bemutató kiállítás standjait, és érdeklődéssel kérdezgette a díjazottakat alkotásaikról. Az általunk épített „Hungaroszféra” gömbrobotot a hozzá tartozó vezeték nélküli billentyűzet segítségével még pár méteren keresztül irányította is a teremben Elnök Úr, akinek a közvetlen odafordulása hozzáánk, gimnazista diákokhoz nagy és váratlan élmény volt.

Második személyes találkozásunk 2011 tavaszán még meghatározóbb esemény volt az életemben. Elnök Úr hivatali idejének lejárta után úgy döntött, hogy volt köztársasági elnökként a számára rendelkezésre álló költségvetési keretből ösztöndíjprogramot indít tehetséges fiataloknak valamilyen tanulmányi cél megvalósításának a támogatására. Az ösztöndíj indulásának évében én is bekerültem a kiválasztási folyamat utolsó körébe, ami egy Elnök Úrral való személyes beszélgetés volt a terveinkről. Már aznap este Landi Balázs értesített minket a jó hírről, hogy mind a négyen megkaptuk az ösztöndíjat, melynek segítségével én a Cambridge-i Egyetem egyéves matematika „Part III” mesterszakára jelentkeztem.

Ez az ösztöndíj sok szempontból kinyitotta számomra a kaput a világra. Amikor a Magyar Innovációs Szövetség révén értesültem erről a lehetőségről, először nem is voltam benne biztos, hogy jelentkezzek-e rá, annyira nem gondolkoztam külföldi tanulmányokban akkoriban. Abban az időben egyszerre hallgattam matematika és fizika kurzusokat az ELTE-n, és többekkel beszélgetve végül arra jutottam, hogy a cambridge-i mesterszakon, ami kombinálja az elméleti és alkalmazott matematika, valamint az elméleti fizika szakirányokat, sok hasznos dolgot tanulhatnék, tapasztalhatnék, ezért végül jelentkeztem. Mire a végeredmény megszületett, az az évi cambridge-i felvétel már lezárult, ezért csak 2012-ben kezdtem meg külföldi tanulmányaimat, addig is próbáltam leszűkíteni, hogy a gazdag matematikai és fizikai kurzuskínálatból milyen témákra fókuszáljak majd. Szerettem volna a matematikai és

fizikai érdeklődésemet ötvözni, ezért a Wigner Fizikai Kutatóközpontban Kiss Tamás témavezetésével kvantuminformatikai TDK-munkába kezdtem, ami egyben nagyon jó felkészülésnek bizonyult a cambridge-i évre. Angliában a legmeghatározóbb professzorom Richard Józsa, egy '56-os ausztráliai emigráns fia volt, aki a kvantumszámítógépek elméletének egyik úttörője, és egyben kiváló előadó. A kinti esszémet („szakdolgozatomat”) is ebben a témában írtam Józsa professzor akkori kiváló posztdokja, Ashley Monatanaro témavezetésével.

Némi útkeresés után doktori tanulmányaimat az Amszterdami Egyetemen fejeztem be, ahová a felvételit nagyban megkönnyítette a cambridge-i tanulmányok elvégzése. Itt a Józsa professzortól tanult kedves témát vittem tovább, és újabb kvantumos algoritmusok után kutattam. A témavezetőm Ronald de Wolf, a kvantumos algoritmusok világhírű kutatója volt, aki révén bekerültem a nemzetközi tudományos élet vérkeringésébe, és megismertem Szegedy Máriót is, aki szintén nagy hatással volt a kutatásaimra. 2019-ben védtem meg a doktori disszertációm, ami után 2 évig a California Institute of Technology (Caltech) posztdoktori kutatója voltam. 2021-ben Marie Curie-ösztöndíjasként tértem vissza Budapestre a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézetbe, ahol azóta egy kvantumszámítógépes kutatócsoport építésébe kezdtem, míg az egykori Calteches és a velük együttműködő Amazonas kollégákkal folytatom a közös kutatást.

Elnök Úrral az évek során időről időre találkoztam még, főként az ösztöndíjasaival közös év végi vacsorák során, ahol mindenki beszámolhatott, miként alakult az élete az ösztöndíj után. Nagyon hálás vagyok Elnök Úrnak, hogy óriásit lendített a tudományos pályámon, és azért is, hogy sokat tanulhattam példája révén alázatról, kitartásról és emberségből. Isten vele, Elnök Úr!

HEGYESI DONÁT

A Sólyom László által adományozott ösztöndíj előtt nem ismertem Elnök Urat, és mélyebben a magyar demokráciáiért tett érdemeit sem. Amikor azonban megnyílt számomra a lehetőség a Magyar Fiatal Tudósok Társasága (MAFITUD) és a Magyar Innovációs Szövetség ajánlásával a pályázatra, akkor alaposan utánajártam Sólyom László tevékenységeinek, és nagy megtiszteltetés volt, hogy egyáltalán jelentkezhettem a meghívásos pályázatra. Ennél már csak az volt megtisztelőbb, amikor elnyertem az ösztöndíjat, és találkozhattam Sólyom Lászlóval személyesen a 2018-as decemberi ösztöndíjas találkozón.

Az ösztöndíj rendkívüli lehetőségeket nyitott meg előttem, melyek elképzelhetetlenek lettek volna ezt megelőzően. Az angliai Imperial College London Control Systems (irányítástechnika) mesterszakára nyertem felvételt, a világ egyik legjobb egyetemére, és az ösztöndíj fedezte a tandíjat, ami máshogy nem lett volna megoldható számomra. Az itt töltött idő alatt nemcsak műszaki tudományokban tudtam fejleszteni a tudásomat, hanem szociális és szervezési területeken is nemzetközi közegben. Ez pedig hozzásegített, hogy robotikai algoritmusfejlesztő mérnökből később csapat- és projektvezetővé váljak idehaza úgy, hogy globális projekteken dolgozhatok az Amerikai Egyesült Államoktól Japánig.

Sólyom Lászlóval sajnos csak egyszer volt szerencsém személyesen találkozni, de az az egy alkalom is nagy hatással volt rám. Lenyűgözött, amikor elmesélte, hogy 80 évhez közel még elkezdett megtanulni repülőgépet vezetni, illetve új nyelveket elsajátítani. Ez a legtöbb ember számára elképzelhetetlen lenne kortól függetlenül, nála pedig mindez csak a kiegészítése volt az életmunkájának: mint alkotmánybíró, mint a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja és mint köztársasági elnök. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy, ha csak rövid időre is, de ismerhettem Elnök Urat személyesen, hálás vagyok, amiért támogatta tanulmányaimat, és mindig példamutató lesz számomra az életútja.

HOLCZER VERONIKA

Nagy hálával gondolok Sólyom Lászlóra, és szomorúsággal töltött el a halálhíre. 2012-ben az elsők között kaptam meg a Sólyom László által adományozott ösztöndíjat, ami nagyon nagy megtiszteltetés volt számomra. Ez a lehetőség utat nyitott előttem, hogy frissen végzett építészmérnökként a Kárpát-medence természetes alapú építészetét, építésanyag-előállítását tanulmányozzam terepen, illetve egy grenoble-i képzésen is részt vegyek a földépítészet témájában. A terepmunka keretében olyan építő, illetve építőanyag-előállítási tevékenységeket tanultam és dokumentáltam, mint a vályogvetés, kemenceépítés, zsindelykészítés, agyagtégla-, cserépvetés és égetés, zsúpfedés, boronafalú ház vályogvakolatának restaurálása, a bonchidai kastély műemléki felújítása (sgraffito, ablakrestaurálás és téglafalazat-restaurálás); a grenoble-i képzésen pedig a vályog építőanyag működését tanulmányoztuk az elektromikroszkópos részletességtől a terepmunkákig. Az egyetemi éveken túl ez az időszak alapozta meg építészti énem kialakulását, törekvésemet az egyszerűsége, ökológiai szempontok beépítésére minden projektben, amelyen dolgozom, illetve publikációm is született a nagybaconi téglavetésről. Azóta tervezői jogosultságot szereztem Franciaországban, és egy kis grenoble-i építészirodában dolgozom, főként a környékbeli hegyekben épülő projekteken, törekedve az egyszerűsége, tiszteletben tartva a hely szellemét. Emellett designerként anyai és építész tapasztalataimat összekötve a KitEnfance moduláris gyerekbútorcsaládon dolgozom.

Sólyom Lászlóval egyszer találkoztam személyesen az ösztöndíj odaítélése kapcsán. Nagy hatással volt rám közvetlensége, friss ötletei, melyek segítségével véglegesítettük az ösztöndíjas időszak tervét. Illetve később megszerveztem az első találkozót, melyen akkor még csak négyen vettünk részt, első ösztöndíjasok: Farsang István, Rabec István, Szilágyi Artúr és én.

Szeretettel őrzöm Sólyom László emlékét. Egy jobb, befogadóbb, európaibb Magyarországért tett őszinte és lankadatlan erőfeszítéseket, melynek gyümölcsét kívánom, hogy a mi generációnk láthassa!

HOVÁNYI MÁRTON

2016 ősztől kerültem kapcsolatba Elnök Úrral. A találkozás apropóját az adta, hogy teológusként felfigyeltem Sággy Ádám kollégámmal arra, hogy Sólyom László teológiai szakkönyvek fordításába kezdett, illetve a jezsuiták szervezte szakmai estek egyikén is megjelent egy, a II. Vatikáni Zsinat történetét tárgyaló eseményen.

Tisztán emlékszem az első találkozásunkkor a kéznyújtására, arra, ahogy hellyel kínált, és a párbeszédünk nyitottságára. Tájékozottsága a teológia és az egyházi közélet terén is hamar kiviláglott, ugyanakkor a beszélgetéseink során kérdéseivel végig érdeklődően kereste a további elmélyülés és tájékozódás lehetőségeit. A tudományterületünk magyarországi helyzetének akkori válságát szükségtelen volt hosszasan ecsegetni, hiszen azonnal értette az összefüggések messzire nyúló szálait. Teológusként biztosan, de talán irodalmárként is az elsők között juthattam hozzá a Sólyom-ösztöndíj nagylelkű támogatásához. A támogatást arra kértem, hogy a Yale-en egy éven át kutathassam az áteredő bűn teológiai implikációit, és a klasszikus ágostoni *concupiscentia*-modell egy lehetséges alternatíváját elkezdjem kidolgozni.

Az Egyesült Államokban töltött idő alatt a kutatás mellett számos konferencián vehettem részt, szaktanulmányaim készültek mind a két szakterületemen, az ország kultúrája mellett a Yale kínálta szellemi világra és kapcsolati hálóra is betekintést nyertem. Nem túlzok, ha azt állítom, hogy személyesen és szakmailag is fordulópontja volt ez az élettemnek – nagyrészt a Sólyom-ösztöndíjnak köszönhetően. Ugyanabban az évben a Yale-en tanult egy másik Sólyom-ösztöndíjas is, akivel éppen a közös támogatás kötött össze, de rajta kívül sok olyan magyar szakembert is megismerhettem, akik a diaszpórához tartoznak. Az ösztöndíj ezért számos emberi kapcsolat megszületését is eredményezte a szakmai beágyazottságon túl.

Hazatértemkor felkerestem Sólyom Lászlót, hogy személyesen is beszámoljak, illetve az eredményeimből azt, ami addigra megjelent, megosszam vele. Semmilyen jelét nem adta annak, hogy akár a betegség, akár az életkor akadályozná a kapcsolat iránti nyitottságát. Amikor 2019-ben az ösztöndíjasoknak szóló éves vacsorán újra láttuk egymást, élénk párbeszédet folytattunk teológiai szakkérdésekről, ekkor talál-

koztunk személyesen utoljára. Ahogy gazdagodtak a személyes tapasztalataim, úgy próbáltam egyre jobban történetileg is felgöngyöltetni a „Sólyom-jelenséget”. Kutatóként, egyetemi oktatóként és keresztény teológusként is inspiráló az az életút, amely hallatlan sokszínűségével nemcsak életében, de még a temetésén elhangzott gyászbeszédekben is új és új módokon rajzolódott ki előttem. Kívülről nézve, minden szenvedése és ideiglenes kudarca mögött is egy végtelenül kitartó, magas színvonalú és leginkább etikus élet sziluettje jelenik meg. Egyike volt azoknak, akik, ha vállaltak valamit, azt elvégezték, ha ígértek valamit, azt teljesítették. Ezért is jellemezte a beszélgetéseinket a teljességérzet. Amikor a Yale-en szerzett kapcsolatoknak köszönhetően a halála után a *New York Times* engem is kérdezett, hogy a szellemi örökségét miként lehetne összefoglalni, zavarba ejtő feladat volt kiemelni bármit is ebből a robusztus hagyatékából. Bármennyire is fáj, hogy egy igazodási ponttal kevesebb maradt a magyar értelmiség számára, az ösztöndíjasok közösségének tagjaiként rajtunk múlik, hogy fel tudunk-e nőni ehhez az örökséghez, és a megfelelő pillanatban tovább tudjuk-e adni azt, amit kaptunk. Az egyik nap aktívan alakítani Magyarország jelenkori történelmét, másnap pedig névtelenül, a saját kezünkkel segíteni a hajléktalanokon, sok más mellett erre szólít fel Sólyom László eleven példája.

JANZER OLIVÉR

2019-ben kaptam meg a Sólyom László által adományozott ösztöndíjat. Doktori tanulmányaimat a Cambridge-i Egyetemen végeztem 2017 és 2020 között elméleti matematikából, gráfelmélet témában. Az ösztöndíj sokat segített abban, hogy nemzetközi konferenciákon vegyek részt, ott az eredményeimet bemutassam, továbbá hogy más kutatókat meglátogassak, és velük közös munkát tudjak végezni. Az ösztöndíj elnyerése egyben az addigi munkám elismerése is volt, ami személyes szinten sokat jelentett számomra, és a későbbi állásjelentkezéseknél is nagyban segített.

A doktori disszertációm 2022-ben elnyerte a Brit Kombinatorika Társaság díját, amelyet két évente a legjobb doktori disszertációnak osztanak ki kombinatorika témában. 2020 és 2022 között az ETH Zürichi Műszaki Egyetemen végeztem posztdoktori munkát egy ETH Zürich Postdoctoral Fellowship támogatásával. 2022 óta a cambridge-i Trinity College-ban kutatok Junior Research Fellowship pozícióban. Az ösztöndíj elnyerése óta több mint 20 cikket publikáltam vezető nemzetközi folyóiratokban, és több mint 20 előadást tartottam meghívott előadóként.

Sólyom László Elnök Úrral sajnos csak egyszer, a 2019 decemberében tartott összejövetelen találkoztam, de az is életre szóló emlék volt. Tisztán emlékszem Elnök Úr bátorító szavaira, ami segített abban, hogy fennmaradjon a motivációm, amikor a kutatásom során akadályokba ütköztem. Összességében biztos állítható, hogy az ösztöndíj és Elnök Úr nagyban hozzájárult a szakmai előrelépésemhez, amiért mindig hálas leszek.

JUHÁSZ PÉTER

Sólyom László Elnök Úr támogatta a PhD-tanulmányaimat az Oxfordi Egyetemen, annak legelején. Támogatása nagyban könnyítette az anyagi terheket, az ő extra támogatása kiegészítette a Royal Society (a brit tudományos akadémia) ösztöndíját. Ez nagy segítség volt abban, hogy a kutatásra tudjak koncentrálni ez idő alatt, és az anyagiak miatt kevésbé kelljen aggódnom. A PhD-dolgozatom jól sikerült, és még néhány héttel halála előtt elkészült. Mivel Elnök Úr is belekerült a köszönetnyilvánításba, terveztem, hogy eljuttatok egy példányt neki a titkárságán keresztül, hogy örüljön, a mag, amelyet elvetett, termést hozott – viszont ezzel némileg késlekedtem, így sajnos már sosem került rá sor. PhD-m befejeztével jelenleg továbbra is az Oxfordi Egyetemen kutatok, illetve a Brasenose College-ban tanítok első- és másodéves diákokat.

Sokat tanultam tőle emberségről, higgadságról, méltóságról. Elnöki visszavonulása inspirálóan eseménytelen volt számomra – nem lehetett belevonni könnyen a napi politikába, és ily módon mindvégig megtartotta függetlenségét, egyesítő erejét. Személyes tapasztalatom vele, hogy egyszer felkérte a Cambridge–Oxford Magyar Alumni Klub, melynek ekkor én voltam az elnöke, hogy váljon a klub tiszteletbeli tagjává, hiszen sok oxfordi és cambridge-i diákot támogatott. Ő viszont, megköszönve a felvetést, azt mondta, hogy csak akkor tudna a klub tagjává válni, ha annak életében rendszeresen részt is tudna venni, melyre akkor nem volt lehetősége. Bár sajnáltuk, hogy ilyen módon nem vált tiszteletbeli taggá, számomra ez egy nagyon érdekes és pozitív történet volt: Elnök Úr fegyelmezett módon, az elvei szerint kezelte az ilyen helyzeteket is, mikor, ha úgy tetszik, nyugodtan halmozhatta volna a tiszteletbeli tagságokat, melyek neki többnyire csak előnnyel jártak volna. Figyelemre méltó volt a fegyelmezettsége, és ez emlékezetes tapasztalat volt nekem.

KONYICSKA RENÁTA

Sólyom László Elnök Úrral 2014 februárjában találkoztam először, amikor friss ösztöndíjasként egy személyes beszélgetésre hívtott budai irodájába. Tisztán emlékszem ennek a napnak a legapróbb részleteire is, ahogyan izgatottan benyitottam az épületbe, majd a határozott, erős kézfogásra, amellyel üdvözölt. A bennem rejlő kezdeti feszültséget azonnal felváltotta az ámulat: fejből tudta a szakmai életem addigi meghatározóbb állomásait – az évszámokkal együtt. Ez a felkészültség utat nyitott egy személyesebb, mélyebb beszélgetésre, melyből egy percet sem vesztegettünk száraz tényekre. Egy életre belém vésődött a maximális felkészültség fontossága a hatékonyság javára. Most tudatosul bennem, hogy valójában ez volt az egyetlen négy szemközti beszélgetésem vele. Fiatal 22 éves zöldfülű énem döbbenet figyelte azt az alázatot és tiszteletet, melyet irányomba tanúsított. Ez a kollegális, egyenrangú hozzáállás volt az alapja minden további találkozásnak is.

Az általa adományozott ösztöndíjnak köszönhetően nyílt lehetőségem elvégezni master tanulmányaimat a Londoni Királyi Akadémián klasszikus zongora előadóművészi szakon. A tandíjat kisebb kiegészítéssel ennek segítségével tudtam fedezni. A már említett beszélgetésünk alkalmával Elnök Úr kiemelte a külföldön való tanulás és rövidebb-hosszabb ideig történő tartózkodás fontosságát, valamint az abból adódó életre szóló leckék jelentőségét. Utólag már pontosan értem mire gondolt, és miért tette hozzá: „az utolsó pillanatban vagy”. Ezzel a mondattal indított útnak, megerősítve abban, hogy itt az ideje idegen környezetben a saját lábamra állni. Mennyire igaza volt! Művészileg és emberileg az elkövetkező londoni évek a felnőtté válásról szóltak, örökké hálás leszek neki a bizalmáért, és hogy méltónak talált erre a nagylelkű támogatásra!

Minden évben meghatározó élményt nyújtott számomra az ösztöndíjas társaimmal és Elnök Úrral való közös vacsora. Nincs annál inspirálóbb közeg, mint amikor különböző területeken tevékenykedő, tehetséges fiatalok kötetlen helyzetben megosztják egymással élményeiket. Ezekben a december végi kapcsolatépítő vacsorákon mindannyian megtapasztalhattuk Elnök Úr fiatalosságát és kifogyhatatlan energiáit. Évről évre megosztotta velünk, mit tanul éppen,

legyen az egy újabb idegen nyelv vagy egy repülőgép-pilóta-vizsga anyaga. Egyik évben megajándékozott bennünket Magyarország 10 Nemzeti Parkját bemutató *Tájban élő ember* című kötet személyre szólóan dedikált példányával. Sokat mesélt természetszeretetről, és néha betekintést engedett személyesebb tapasztalásaiba is. Különösen megérintett az El Camino zarándokúton szerzett élményeinek története.

Ha minden emberi tulajdonsága közül csupán egyet kellene kiemelni, akkor a kedvességét választanám. Tudását, képességeit szerénységgel építette és adta tovább úgy, hogy mindvégig megőrizte nyitottságát, és legfőképpen empátiáját. Példát mutatott! Szerencsés vagyok, hogy ismerhettem.

MÓDOS DEZSŐ

Módos Dezső, hálózatbiológus vagyok, az Elnök Úr által adományozott ösztöndíjat 2018-ban nyertem el. Kutatásom során azt próbáltam kideríteni mely antibiotikum kombinációk lennének a leghasznosabbak az antibiotikumrezisztens baktériumok legyőzésében. Mindehhez az antibiotikumok célpontjait és a bakteriális fehérje kapcsolati hálózatokat használtam fel. Ebben az időszakban Cambridge-ben dolgoztam. Az ösztöndíj segítségével tudtam még fél évet maradni a Cambridge-i Egyetem kötelékében, ami hatalmas lehetőséget jelentett számomra. Sajnos a kutatásaim nem alakultak a tervek szerint. A meglévő adatokból nem sikerült olyan modellt kidolgoznom, amely megfelelően tudná jósolni a leghasznosabb antibiotikumkombinációkat. Ahol egy ajtó bezárul, egy másik kinyílik, így a megkezdett kutatásokat máshol tudtam kamatoztatni. A dichapetalinok hatását tanulmányoztam. Ezek növényi kivonatból származó molekulák, melyeket többek között az afrikai tradicionális medicinában használnak, és antibiotikumként is működhetnek. Az én feladatom ezen molekulák hatásmechanizmusának jóslása volt. Ebből egy társszerzős publikáció született (Chama és munkatársai 2021, <https://doi.org/10.1016/j.toxicon.2021.01.002>). Az itt megalkotott munkafolyamatokat talán később fel lehet használni más molekulák vizsgálatára is.

Az ösztöndíj időszaka magánéletileg az egyik legnehezebb része volt az életemnek: tönkrement egy hosszú távú kapcsolatam, és depresszióval küzdöttem. Az ösztöndíj biztos megélhetést jelentett, és sokat segített, hogy tudományos pályán maradhassak.

Elnök Úrral az ösztöndíjasok vacsoráján találkozhattam. Megnyert közvetlenségével és tudásvágyával. Mindannyiunktól végigkérdezte, mit csinálunk, és mik a terveink az ösztöndíjjal. Egyetemi vizsgán izgultam utoljára annyira, mint amikor ott fel kellett állnom. A vacsorán igen sokféle emberrel találkoztam: művészekről robotikakutatókig. Erőt meríthettem a tudatból, hogy hozzám hasonlókkal vagyok körülvéve, és nem lógok ki a társaságból. Érdekes módon több korábbi évfolyamtársammal is összefuthattam a Semmelweis Egyetemről. Remélem, hogy pályám során úgy fogom tudni összekötni az embereket, ahogyan

Elnök Úr tette ott a vacsorán. Személyisége és megingathatatlan tisztessége inspirál engem és a jövő generációt.

Az ösztöndíj megadta a kezdő lökést a karrieremnek. Jelenleg az Imperial College Londonban tudom kamatoztatni hálózatbiológiai ismereteimet. Gyulladásos bélbetegségeket vizsgálok, mint például a Crohn-betegség vagy a *colitis ulcerosa*. Ezek a betegségek egyre gyakoribbak, és nincs tökéletes gyógymódjuk. Az antibiotikumrezisztenciánál megtanult és sikertelenül alkalmazott módszereket tudom itt teljesen más betegségekben használni. Az emberi szervezet sokkal jobban vizsgálta, mint az egyes antibiotikumrezisztens baktériumtörzsek, így sokkal nagyobb esélyem van a sikerre. A célom, hogy felderítsem, mely gyógyszerekkel tudjuk az adott beteget a legjobban gyógyítani a komplex gyulladásos bélbetegségekben. Az ösztöndíj nélkül nem tartanék itt. Köszönöm Elnök Úr!

M. VARGA BENEDEK

Sólyom László beszédeinek és írásainak visszatérő motívuma volt egy egyszerű, de súlyos gondolat: „a tisztesség hosszú távon megéri”. 2009-ben mint köztársasági elnök ezzel a mondattal zárta újévi köszöntőjét. Pár nappal korábban, Sólyom közreadott egy írást, amit Antall József halálának 15. évfordulója alkalmából vetett papírra. A szövegből kiderül, hogy igazából Antall volt az, aki '93 őszén ezzel a gondolattal zárta azt a beszélgetésüket, amely valójában már Antall halálos ágyánál zajlott. Sólyom alkotmánybíróvá történt kinevezése után az alkotmányos tisztesség jegyében mindenféle személyes kapcsolatot megszakított a miniszterelnökkel, ezért ez az újbóli találkozásuk, már – mint utóbb kiderült – inkább búcsú volt, amelynek záró pillanatát a jelek szerint Sólyom mélyen a lelkébe zárta.

Ez a gondolat valamilyen módon összekapcsolódik számára a váltás, a változás pillanataival. A rendszerváltás történelmi momentuma és a 2008-as év gazdasági krízise által hozott változások ellentétes dinamikát mutatnak: amikor kinövik a kereteket, vagy amikor a keretek szűszenzorítanak. Sólyom László pontosan tudta, hogy a váltás és változás időszakai azok, amelyek leginkább próbára teszik egy személy és egy politikai rendszer belső integritását. Mindaz, ami korábban volt, most átalakul: új helyzetek teremődnek, új lehetőségek nyílnak, vagy új nehézségek támadnak. Az új kezdet szükségszerűen szembesüléssel jár, és kérdéseket vet fel arról, hogy vajon az elmúlt helyzetben megfogalmazott célok, vágyak és ideák csak a körülmények szülte pragmatikus válaszok voltak-e, amelyek ezen körülmények változásával maguk is elenyésznek, vagy esetleg mély meggyőződésből táplált iránymutatók és kapaszkodók, amelyeket akkor sem érdemes vagy szabad elengedni, ha látszólag épp (számunkra) szükségtelennek tűnnek. A változás pillanataiban tehát napvilágra kerülnek olyan kényelmetlen kérdések, hogy vannak-e, voltak-e, lesznek-e – egyáltalán számítanak-e – elvek. Sólyom László mint alkotmánybíró és köztársasági elnök pontosan értette ezeknek a változásoknak a kritikus jellegét és az elvi cselekvés jelentőségét. Mégpedig hosszú távon.

Tisztesség itt ugyanis nemcsak a jó és rossz megkülönböztetésének, az erkölcsi tisztánlátásnak önmagáért való képessége, hanem a becsü-

lettel kötött érdekszövetség, ami hosszú távon kifizetődik: nem elsősorban a jelen pillanatában válik javamra, hanem a jövőben hoz gyümölcsöt majd, és nemcsak nekem, hanem annak a (politikai) közösségnek is, amely iránt felelősséget vállaltam. Úgy gondolta, így lehet leginkább elérni azt, hogy – mind a politikus, mind a magánember – úgy nézzen szembe a változással vagy krízissel, úgy küzdjön, úgy érvényesítse szándékait, hogy közben önmaga maradjon, és valódi, magalapozott előrelépést érjen el, ami túlmutat az esetlegességeken.

Ahogy Sólyom László nem tudhatta biztosan, hogy Antall Józseffel való találkozása, ahol a fenti mondat elhangzott, az utolsó volt, úgy én sem tudhattam, hogy a 2019-es év végi vacsora, amikor Sólyom László ezt a történetet felelevenítette nekem, szintén a búcsú pillanatát rejtette magában, hiszen az azt követő években már nem találkoztunk többé. Személyes beszélgetéseinkből ezt a gondolatot – amelynek érvényességét tetteikkel és szavaikkal sokan sokféle módon megkérdőjelezik – viszem és adom tovább magam is. *„A tisztesség hosszú távon megéri.”* Számomra ez Sólyom László politikai, jogászai és emberi munkásságának tömör foglalata.

PAPP DIÁNA

Az Imperial College London Organoid Laboratóriumának kutatási vezetője vagyok. Az organoidok egy összejtalapú új technológia, amely az elmúlt évtizedben forradalmasította az orvostudományi kutatásokat. Munkám során újabb módszereket fejlesztünk ki, hogy elősegítsük olyan, jelenleg gyógyíthatatlan betegségek megismerését, mint például a gyulladáshoz vezető bélbetegség.

2007-ben végeztem az ELTE molekuláris biológia szakirányán, majd 2014-ben szereztem meg a doktori fokozatomat a Semmelweis Egyetemen. Doktori munkám során kimutattam, hogy a kórokozó baktériumok elleni küzdelemben alapvető fontosságúak a bélhámsejtek antioxidáns válaszreakciói. Nélkülük a sejtek nem képesek hatékony immunválaszt adni, és a kórokozók elszaporodnak.

Prof. Vellai Tibornál, az ELTE Genetikai Tanszékén lehetőségem nyílt egy másik, sejten belüli alapfolyamattal, az autofágiával foglalkozni. Az autofágia a sejtek saját újrahasznosító rendszere, amely a károsodott sejtrészeket feldolgozza, építőelemeire bontja, amelyeket a sejt újból fel tud használni. Az autofágia jelentőségét mutatja, hogy számos betegséggel kapcsolatban leírták már a szerepét (rák, Alzheimer-kór, gyulladáshoz vezető bélbetegség). Nem meglepő, hogy az autofágia a gyógyszerkutatás érdeklődésének középpontjába került.

A Súlyom-ösztöndíjat 2019-ben nyertem el, amelynek elsődleges célja az volt, hogy kidolgozzak egy új, az autofágia tesztelésére alkalmas módszert. Kutatásomat Prof. Lindsay Hallnál a Quadram Intézetben (Norwich, Egyesült Királyság) végeztem. Itt lehetőségem nyílt az organoid technológia elsajátítására, amely lehetővé tette számos korábban laboratóriumi körülmények között nem szaporítható sejt típus vizsgálatát. Emellett fontos előnye a technikának, hogy betegekből származó biopszián alapul, amely képes megőrizni a betegek számos molekuláris jellemzőit. Ennek köszönhetően az organoidokkal végzett kísérletek betegspecifikusak tudnak lenni, és így kulcseszközei lehetnek a jövőben a személyre szabott gyógyításnak. Az ösztöndíjam során létrehoztam egy olyan vastagbél organoid-vonalat, amely tartalmaz egy autofágia riportert. Ennek segítségével követhetjük az autofágia aktivitását a különböző bélhámsejtekben gyógyszerhatóanyagok vagy jótékony, pro-

biotikus baktériumok hatására. Ezek a baktériumok fontos kiegészítő terápiaként szolgálhatnak gyulladásoos bélbetegségben, ahol egyszerre állíthatják helyre a bélhámsejtek autofágiáját és a bélflórát is, amely szintén károsodik ebben a betegségben. Sajnos a projekt második felét jelentősen érintette a Covid-19 járvány, és csak limitált baktérium tesztelésére volt lehetőségem.

2021-ben Oxfordban a Ludwig Rákkutató Intézetben nyertem el posztdoktori állást, amit egyértelműen a Sólyom-ösztöndj alatt végzett kutatásomnak köszönhettem. Az itt szerzett tapasztalatok segítettek ahhoz, hogy 2023-ban elnyerjem az Imperial College London újonnan alapuló Organoid Laboratóriumának kutatási vezetői posztját. Az állás rendkívül izgalmas, és remélem, hogy további módszerek kifejlesztésével elősegíthetem komplex betegségek hatékonyabb terápiájának létrejöttét.

Sólyom László Elnök Úrral a 2019-es karácsonyi vacsorán találkoztam. Nagyon magával ragadó volt a személyisége. Sosem fogom elfelejteni, milyen szenvedéllyel mesélt arról, hogy mennyire szeret repülni Magyarország tájai felett, és hogy mennyire élvezi a fordítást. Azt hiszem, mindenki számára példaként szolgálhat az Elnök Úr: sosem késő valami új dologba belevágni, megtanulni, hiszen megannyi, nem várt örömeink lehet majd benne.

A Sólyom-ösztöndj lehetőséget adott arra, hogy egy új, modern technológiát megtanuljak, a saját kutatási témámon dolgozhassak, és új utakat nyitott meg a karrierem számára is. Nagyon hálás vagyok mind ezért, remélem, nekem is lesz alkalmam mások számára hasonló lehetőségeket biztosítani.

RABEC ISTVÁN

Számtalan emlék él bennem az ösztöndíjas évről. Amikor kiderült, hogy Elnök Úr személyes találkozó keretében dönt az ösztöndíj odaítéléséről, nagyon izgatott voltam a találkozástól. Elnök Úr egyesével hallgatott meg minket. Kedves volt, nyitott és érdeklődő. Azt éreztem, hogy nem is annyira a szakmaiságom érdekli, hanem az embert keresi bennem, azt akarja kideríteni, hogy jól és jó szívvvel használnám-e a lehetőséget. Lelkesen meséltem neki a nyelvészeti terveimről és az elköteleződéseimről, majd pár kérdés után ennyit mondott: „Magának adom az ösztöndíjat.” Alig hittem a fülemnek. Hárman voltunk abban az évben ösztöndíjasok, emlékszem, ahogy Elnök Úrtól kijövet leültünk a parkba, és próbáltuk felfogni, hogy ez most velünk történik: kaptunk egyévnnyi lehetőséget, amit magunk álmodhatunk meg.

Az ösztöndíj éve olyan volt számomra, mint egy ajándék, melynek hatása azóta is él bennem, sőt talán nem is csak bennem. Az ösztöndíjas év után a Hollandiában, Németországban, Észtországban szerzett tapasztalatokból előadásokat, tanórákat tartottam, ahol arról meséltem, mit is jelent elveszíteni az anyanyelvet, és hogyan lehet megőrizni azt. Mit is jelent az anyanyelv, milyen mélyen gyökerezik bennünk, és épp emiatt mit jelent az a helyzet, ha valakinek nemcsak anyanyelve van, hanem anyanyelvjárása is. Milyen mély rétegekig hatolhat a lélekben, ha valaki ebből viccet csinál. Született mindebből több kiállítás is, amelyet sok ezer ember látogatott, és a visszajelzések alapján kedvelt. Ezeket a kiállításokat tárlatvezetőként dolgoztam. Lelkesen meséltem időseknek, fiataloknak ezekről a témákról. Közben megértettem, megtanultam sokat arról is, hogyan lehet jól mesélni, bonyolult dolgokat egyszerűen elmondani. Azóta is ezt próbálom tenni, teszem akkor, amikor egyetemen oktatok, vagy épp trénerként vagy szervezetfejlesztőként dolgozom.

Elnök Úrral még az éves ösztöndíjas vacsorákon találkoztam. Jókedélyű volt, mindig örült, amikor az ösztöndíjasokkal találkozott. Mesélt a nyugdíjas terveiről, erősen megmaradt bennem, hogy a valóban fontos dolgokra akarta helyezni a hangsúlyt. Megtisztelő és felemelő volt a környezetében lenni, és jó érzés volt kapcsolódni hozzá.

Az ösztöndíj által arra tanított, hogy bízzak meg az emberekben, és higgyek abban, hogy megérdemlik a lehetőséget. Hogy mindegy is a pozíció, az Ember számít. Így, nagy E-vel. Ebben mutatott Elnök Úr példát. Ezer hála érte!

RADECZKY PÉTER

2018-ban kaptam lehetőséget, hogy tanulmányútra menjek Németországba, Hannoverbe, amit Elnök Úr támogatott. Ez a tanulmányút nagyban hozzájárult, hogy a tudóátültetésben 2018-ig megszerzett tudásomat tovább mélyítsem, valamint gondolkodásmódomra is nagy hatással volt. A tanulmányutam után több alkalommal volt lehetőségem Elnök Úrral találkozni, aki mindig érdeklődve és derűsen hallgatta meg, hogy hol tartok, és mindig adott valami útravalót, hogy ebben a zavaros világban tisztábban lássak. Köszönök minden támogatást, amit kaptam. Isten Veled, Elnök Úr!

RÉVÉSZ TAMÁS

Az egyik első személyes emlékem Sólyom László Elnök Úrról egy ünnepséghez, a Kutató Diákok Országos Szövetségének tízéves évfordulójához kapcsolódik. 2006-ban a diákelnökség ekkor még alig tizennyolc éves tagjaként eléggé megszeppenve álltam az MTA díszterme mögött található kisebb helyiségben. Addigra már több akadémikus, vezető politikus, nagy nemzetközi cégek vezetői várakoztak a teremben. Egymással párhuzamosan több beszélgetés is folyt, ami enyhe, ám folyamatos alapzajt teremtett a nem túl nagy helyiségben. Abban a pillanatban, amikor Elnök Úr belépett a terembe, mégis váratlanul csend lett. Korábban még soha nem tapasztaltam azt, hogy egy ilyen igen sokszínű társaság egy szempillantás alatt átalakul: mindenki korra és rangra való tekintet nélkül hirtelen már csak az újonnan érkezőre figyel, miközben az is nyilvánvaló volt, hogy ez a gesztus nem a rangnak, hanem a személynek, az emberi és a szakmai teljesítménynek szól.

Talán ezek után nem meglepő, hogy amikor 2013 februárjában a Sólyom-ösztöndíjra pályáztam, és a döntést megelőző beszélgetésre készültem, nem voltam túl nyugodt. Legalább egy órával a kezdés előtt odaértem már, és a hátralévő időben idegesen sétálgattam a havas Gellérthegyen. Azért sem voltam nyugodt, mert ebben az időszakban nem igazán tudtam, hogy pontosan mivel is szeretnék foglalkozni. Ennek megfelelően a beadott kutatási tervem igencsak kezdetleges volt. Ez nem is került el az Elnök Úr figyelmét. Nem volt a hadtörténelem szakértője, de néhány jól irányzott kérdés után egyértelművé vált számára, hogy még nem körvonalazódott pontosan, mit is és hogyan szeretnék majd kutatni. Ennek ellenére biztatott, és végül bizalmat szavazott nekem. Ezért pedig valószínűleg életem végéig hálás leszek.

Az ösztöndíjnak köszönhetően a következő egy évben Londonban, a King's College London War Studies mesterképzésére járhattam. Ez a tíz hónap volt szakmai pályám minden bizonnyal legmeghatározóbb időszaka. Most, tíz év távlatából visszatekintve, nemcsak az órákon tanultak jelentettek sokat, hanem az eddig általam ismerttől teljesen különböző szakmai közeg is. Mindez nem pusztán a hadtörténelem magyarországitól eltérő értelmezését jelentette. Azt is megtanulhattam, hogy egy egykori világbirodalom szemszögéből mennyire másként látszódik

a világ, mint Budapestről, vagy akár Bécsből. A King's College-ban töltött egy év, az ott szerzett tudás, az emberi kapcsolatok és a szemlélet sikeresen átlendített a szakmai holtpontra, sok szempontból a mai napig az itt és ekkor megszerzett tudásomat használom a munkámban.

Az ösztöndíj inspiráló hatása ugyanakkor túlmutatott a Londonban töltött időszakon. A doktori dolgozatom írása közben – mint talán sokan mások is – sokszor elveszettnek éreztem magam. Ezekben az években az ösztöndíjasok számára megrendezett vacsorák mindig feltöltődést jelentettek. Különösen jól esett, ahogy Elnök Úr mindig érdeklődött mindannyiunk személyes élete és szakmai előmenetele iránt. Talán azért is voltak olyan különösen inspirálóak ezek a beszélgetések, mert segítettek egy kicsit kívülről, más perspektívából látni a saját helyzetünket. Az évek során két fontos dolgot tanultam Elnök Úrtól. Az első, hogy a széles körű érdeklődés és sokirányú tájékozottság nem tereli el az ember figyelmét arról, hogy a saját szakterületére fókuszáljon. A széles körű érdeklődés nem gátolja a sikert. Ennek ellenkezője igaz: ez segíthet abban, hogy jobban lássuk saját munkánk és saját magunk helyét a világban. Talán ami még ennél is nagyobb hatással volt rám, hogy Sólyom László Elnök Úr minden pillanatban emlékeztetett a hétköznapi ritkán tapasztalható, mégis fontos dologra: arra, hogy a szakmai kiválóság és erkölcsi integritás nem egymást kizáró, hanem egymást felerősítő tulajdonságok. Ezt a kettőt össze lehet és össze is kell egyeztetni. Ő pedig erre egész életével példaként szolgált.

RIGÓ MÁTÉ

Mínusz 15 Celsius-fok körül lehetett 2015/16 telén Ithacában, a Niagara-vízesés és New York között, valahol a semmi közepén: épp a disszertációm befejezésén dolgoztam, amikor jött a hír, hogy bekerültem az utolsó körbe egy magasrangú tudományos ösztöndíj válogatásán. Az utolsó körre két hét múlva személyesen kerül majd sor Budapesten, nem mással, mint Sólyom László volt köztársasági elnökkel, akit én kamaszkoromtól kezdve a sajtóból ismertem (leginkább a *Magyar Nancsból, Élet és Irodalomból* – tehát azokból a lapokból, melyeket minden magára „alter” lázadóként gondoló pannonthalmi egyházi gimnazista olvasott tévé híján a 2000-es évek hajnalán). Később, pesti egyetemi éveim során a bencések kelenvölgyi kápolnájában aztán távolról figyeltem a magát idős korában is jól tartó, méltóságteljes urat, aki sosem ült le a tömött kápolnában, inkább hátul állva vett részt a misén nagyobb ünnepekkor, többnyire fekete ballonkabátban, fehér ingben és nyakkendőben.

Ithacába nehéz eljutni, de elhagyni még nehezebb: legalábbis egy többezer kilométerre lévő meghallgatás erejéig egy doktori hallgatónak, aki gondosan kiszámolt ösztöndíjból él, lakótársakkal, és amúgy is minden idejét azzal tölti, hogy négyszer átír egy különben korrekt bekezdést a disszertációjában. Nagy dilemma volt, mit csináljak, hiszen nem tudtam hirtelen hazautazni. Akkor még – alig egy évtizede – a később elterjedt Zoom egyik alapítója még arra az egyetemre járt Amerikában (a Brandeisra), ahol később én is tanítottam, a Skype-ot pedig leginkább informális beszélgetések lebonyolítására használta az ember. Bár többen eltanácsoltak attól, hogy felvessem, nem kerülhetne-e sor az interjúra Skype-on keresztül, meglepetésemre hamar jött a válasz, hogy természetesen. Akkor is és az elkövetkező találkozásokkor is egy modern, világra nyitott és érdeklődő Sólyom Lászlóval találkozhattam. Kíváncsi volt, hogyan változik meg a Trianoni-szerződés aláírása körüli magyar történelem, ha európai összehasonlításba ágyazzuk. Végül meg is kaptam az ösztöndíjat, amelynek segítségével Firenzében, egy város fölé magasodó egykori domonkos-rendi kolostor épületében dolgozhattam első könyvem megszületésén az Európai Egyetem Intézet pezsgő tudományos közegében. A könyv azóta *Háború, profit, Trianon*.

Hogyan vészelté át a polgárság az első világháborút? címmel magyarul is megjelent, amit sajnós már nem tudtam eljuttatni hozzá.

Sólyom László nem vált szűk látókörű tudóssá; sokat olvasott regényeket, középkori teológiát és irodalmat, de éppúgy nyitott volt a természettudományokra is, és természetesen követte és magára vette hazája problémáit is. Emlékszem, az egyik ösztöndíjasoknak rendezett vacsorán (amelyre hozzá illő puritánsággal egy egyszerű étteremben került sor Zuglóban) épp vele szemben ültem, kicsit beszélgettünk. Mesélt tudósi karrierjéről, illetve hogy a politikai szerepvállalás és az Alkotmánybíróság felállítása hogyan befolyásolták pályáját. *„Írhattam volna még kettő vagy három monográfiát életem végéig, ha kutató maradok – de mennyiben lett volna tőle más a világ, vagy az életem?”* Ezek a gondolatok azóta is velem vannak. Néhány hónappal később Szingapúrban Vinay Lal Los Angeles-i történésszel vacsoráztam, aki arra figyelmeztetett, hogy jól gondoljam meg a gyerekvállalást, mivel minden új gyermekem megszületése eggyel kevesebb könyv megírását teszi majd lehetővé. Eszembe jutott ekkor, mennyivel szimpatikusabb volt Sólyom László holisztikus hozzáállása az élethez. Ellentétben sok más professzorral, ő el tudott távolodni kutatói identitásától, hogy értelmiségi-politikusként alapjaiban befolyásolja a magyar történelem alakulását. Tette ezt egy olyan különleges időszakban, az 1989-es *annus mirabilis* nyomán, amelyre a 20. század rövid időszakaitól eltekintve nem volt lehetősége a magyar írástudóknak, és mely lehetőség a 21. század elején rohamosan távolodik tőlünk, ahogy Sólyom László és vele együtt az 1989-es nagy értelmiségi generáció is elköszön Magyarországtól.

SÁGHY ÁDÁM

Azt hiszem, kevés olyan jogász van az én korosztályomból, akiknek ne lennének legalább közvetett, de mégis markáns, életre szóló emlékei Sólyom Lászlóról, az alkotmánybíróról. Első benyomásaim nekem sem személyesek, hanem azokhoz az alkotmánybírói határozatokhoz kötődnek, amelyek az ő munkásságának lenyomatai, s amelyek évekig engem is kísérttek.

Életem későbbi szakaszában a napi rutinná vált reggeli futásaim keresztettkék az akkor már leköszönt, volt köztársasági elnök sétáit a Normafa úton. Én lefelé futva, ő felfelé – néha az én futásomnál is gyorsabban – sétálva haladtunk el egymás mellett nap nap után. Emlékszem, hogy majdnem minden alkalommal szerettem volna megszólítani, de legalább a köszönést illendőnek éreztem volna. Természetesen egyiket sem mertem..., csak sokkal később, egy nehéz este végén, Hoványi Márton barátommal egy közösen megírt levél formájában.

Utólag be kell hogy valljam, nehezen lett volna elképzelhető számomra, hogy mindeközben mindketten más érdeklődést, más gondolkodói utat választottunk.

Mai napig ható élményem ezzel a *pólusváltással* kapcsolatos, amikor az első általa fordított, teológiával foglalkozó kötet recenziálására kértek fel. Véleményem szerint Órsy László jezsuita *Életerős zsinat* című kötetének magyar nyelvre való átültetése, illetve megjelentetése a legfontosabb üzenet volt a magyar egyházi közélet számára – és ezt mai napig így gondolom. A kötet a katolikus teológia egy olyan lényegi magjáig ereszkedő problémára reflektál, amelynek megértése nélkül aligha lehet jövője a hazai katolikus közösségnek. Minden személyes emlékemem túl ezt a lényeglátásra megnyíló tudós tekintetet őrzöm Sólyom Lászlóból.

Ezek után sorra következtek annak a teológiai (probléma)körnek a fordításai, melyek mind egy jól azonosítható kérdés mentén foglalkoznak a kereszténység és a katolikus egyház aktuális állapotával. Recenzióimmal kísérttem ezt a munkát, és közben megértettem az ebben a fordítói munkában rejlő értelmiségi és hívői álláspontot, a csendes, de markáns és egyértelmű üzenetet.

Szeretek, szeretünk visszaemlékezni az első személyes találkozásra. Egyrészt arra, ahogyan furcsa módon két teológus útja és gondolatai

értő figyelemre találtak az Elnök Úrnál úgy, hogy közben minden „terhet” levett a vállunkról. *„Szeretnék Önöknek ösztöndíjat felajánlani, és most figyelek Önökre.”* Valóban a teológia érdekelte, és az, hogy mi hol miben látjuk annak súlypontjait. Másrészt arra emlékszem, hogy ebben a beszélgetésben a mi szemléletünk is nagyon sokat változott. Személyes és hivatásbéli fejlődésem, látásmódom kibontakozásának több mint mérföldkövének tekintem a Sólyom-ösztöndíj által lehetővé tett egyesült államokbeli kutatóévet. Hálás vagyok azért, hogy lehetőségem volt elképzeléseimet megvalósítani, és olyan új dolgokat megtapasztalni (nem csak az ösztöndíjnak köszönhetően), melyek máig meghatározzák teológusi utamat.

Zárásképpen be kell vallanom, hogy sokáig toltam el magamtól Sólyom László tekintetét (mondani sosem mondott volna semmit) azzal kapcsolatban, hogy annakidején a teológiai tanulmányaim miatt elhagytam a jogász pályát. Manapság már sokkal értőbb, elfogadóbb vagyok azzal a tekintettel...

SÁGHY PÉTER

2018-ban kaptam meg a Sólyom-ösztöndíjat. Elnök Úr ösztöndíja lehetővé tette, hogy eltöltssek egy évet a Harvard Egyetemen, ahol lehetőségem nyílt kutatni a szén-dioxid hozzáadott értékű anyagokká történő átalakítását elektrokémiai módszerekkel. Az ösztöndíj nélkül esélyem sem lett volna Amerikában kutatni, és ezért örökké hálás leszek Sólyom László Elnök Úrnak. A Harvardon töltött évem alatt sok tapasztalatot szereztem a kémia terén, és sikerült megalapoznom a későbbi PhD-hallgatói pozícióm. Ekkor találkoztam mostani laborvezetőmmel, akivel a Brown Egyetemen máig együtt dolgozunk. Jelenleg PhD-tanulmányaim negyedik évét végzem a Brown Egyetemen, ahol a ritkaföldfémek kémiáját kutatom, főként kevésbé mérgező LED foszforokat és környezetbarát katalizátorokat vizsgálva.

Sólyom László Elnök Úrral először középiskolás koromban találkoztam egy tudományos diákköri konferencia díjkiosztóján, ahol ő adta át a díjakat. Emlékszem, mekkora élmény volt kezét fogni vele, és akkor még el sem tudtam volna képzelni, hogy egyszer én is Sólyom-ösztöndíjas leszek. Sajnos Elnök Úrral ezután csak párszor találkoztam személyesen, de a decemberi vacsorákra mindig szívesen gondolok vissza. Ezek során nemcsak más ösztöndíjasokkal volt alkalmam találkozni, de Elnök Úr is mindig izgatottan érdeklődött mindannyiunk kutatása, munkája és hogyléte felől. Sólyom László Elnök Úr életét példaértékűnek tartom – ahogy sokan mások is –, és mindig boldogan, köszönettel fogok visszaemlékezni rá.

SULYOK KATALIN

Elnök Úrral még köztársasági elnökké választása előtt találkoztam először gimnazistaként a Kutató Diákok Országos Szövetségének nyári táborában, amely mozgalomnak a vezetője voltam – akkor még fiatal biológusként. A káptalanfüredi egykori úttörőtábor rozoga faházában beszélgetett velünk, közel hatvan kutatás iránt érdeklődő diákkal, amely olyan magával ragadó beszélgetéssé alakult, hogy abban az évben őt választottuk a hét legjobb előadójának a meghívott vezető művészek, illetve tudósok közül. Később köztársasági elnökként a mozgalmunk fővédnöke lett, és a tehetséggondozás országos ügye érdekében elnöksége alatt is rengeteget tett.

Elnök Úr munkássága jogászként is sokat jelent számomra, hiszen később én is jogász lettem, ráadásul környezetjoggal foglalkozom, melynek egyik hazai alapját a környezetjog alkotmányos eszközeinek kidolgozásával az általa írt alkotmánybíróági határozat fektette le. Később nyolc évig dolgoztam a jövő nemzedékek ombudsmanhelyettesének munkatársaként is, amely intézmény jogelődjének születését köztársasági elnökként éppen Elnök Úr kezdeményezte, és ahol az intézmény napi feladata, hogy a környezet alkotmányos védelmének elveinek érvényesülését előbbre vigye.

A „Mit szabad és mit nem?” című írása még joghallgatóként került a kezembe, és emlékszem, már akkor is lenyűgözött az a lényeglátó elegáns egyszerűség, amivel látszólag könnyed vonalvezetéssel értekezett a legszerteágazóbb jogi dilemmákról is. Egy kollégista szobájában sokféle poszter előfordul a falon – popsztároktól kezdve teniszbajnokokig. Nekem a fenti élmények miatt is Elnök Úr egyik ELTE-n tartott előadását hirdető poszter lógott évekig a szobámban a Bibó István Szakkollégiumban.

Az ösztöndíj elnyerésekor már a biológusi és jogi egyetemi tanulmányaim után szerettem volna még egy évig specializált jogászai tanulmányokat folytatni külföldön. Az ösztöndíjra választott kutatási témám annak vizsgálata volt, hogy a bíróságok hogyan próbálják a természettudományos bizonyítékokat érdemben vizsgálni a környezeti jogvitákban. A környezeti bíráskodás kérdései Elnök Urat is kifejezetten érdekelték.

A következő évben felvételt nyertem a Harvard Egyetem Jogi Karára, ahol LL.M. diplomát szereztem, miközben az MIT-n klímaváltozással kapcsolatos természettudományos tárgyakat is tanultam. A Sólyom-ösztöndíjnak és négy további ösztöndíjnak köszönhetően sikerült a kint töltött év minden költségét fedeznem. Az ösztöndíjnak köszönhetően a harvardi tanulmányok és az ott kapott inspirációk alapvető és meghatározó hatással voltak induló kutatói pályámra. Ott kezdtem el dolgozni későbbi doktori disszertációmra, amely témája az ösztöndíjas kutatási témámból nőtt ki, és amelynek eredményét a Cambridge University Press adta ki *Science and Judicial Reasoning* címmel. A kutatással elnyertem egy rangos külföldi díjat is, a genfi Nemzetközi Jogi Intézet jegyezte Wheaton Prize-t, amelyet a legkiemelkedőbb nemzetközi környezetjogi disszertációnak ítélnék oda egy kompetitív kiválasztási folyamatban.

A Covid miatt sajnos az utolsó években már elmaradtak a Sólyom-vacsorák, amelyekre évekig minden év december 30-án került sor, és amely felejthetetlen élmény volt mindig, főként azért is, mert Elnök Úr minden évben újabb és újabb érdeklődési területéről mesélt nekünk, úgymint a kisrepülő-vezetés vagy a műfordítás olasz nyelvről.

Utolsó levélváltásunk akkor történt, amikor egy tiszteletpéldányt küldtem Elnök Úrnak a megjelent könyvemből. A válaszul írt személyes hangvételű levelének elismerő, további kutatói pályámmal kapcsolatos szavaihoz igyekszem méltó maradni a jövőben, és kiérdemelni Elnök Úr megelőlegezett bizalmát.

SZABÓ ATTILA

Már az ösztöndíjprogram kezdete előtt is találkoztam Elnök Úrral. 2008-ban a pécs-rácvárosi általános iskola hetedikes tanulója voltam, amikor a kommunizmus áldozatainak emléknepjén emléktáblát állítottak az iskola öregdiákja (azóta névadója), Kovács Béla kiscgazda politikus tiszteletére. Az avatáson Elnök Úr is részt vett, és beszédében méltatta Kovács Béla és sorstársai kiállását egy jobb, szabadabb Magyarországért. Ekkor még nem igazán éreztem át szavai súlyát, és nem sejtettem, hogy nemsokára közelebbi kapcsolatba is kerülök vele.

A Sólyom-ösztöndíjat 2013-ban kaptam meg Csermely Péter professzor úr javaslatára a cambridge-i alapszakos tanulmányaim támogatására. A kiválasztás utolsó lépéseként meghívást kaptam egy interjúra Elnök Úr irodájába. Ez nem sokkal a cambridge-i felvételi interjú után történt, ezért tartottam tőle, hogy itt milyen nehéz kérdésekre számíthatok. Ehelyett egy nagyon kellemes és érdekes beszélgetésre került sor, ahol többek között megtudtam, hogy hozzám hasonlóan Elnök Úr is Pécsről származik, és közel áll hozzá a természet és a természetjárás. Ő is őszinte érdeklődéssel kérdezett engem terveimről, jövőképe mről – a korábbi Sólyom-ösztöndíjasok érett kutatók és PhD-diákok voltak, így az, hogy nekem bizalmat szavazott, Elnök Úr részéről újszerű kísérlet volt.

Nagyon hálás vagyok Elnök Úrnak azért, amiért vállalta ezt a kockázatot. A Sólyom-ösztöndíj rendkívüli segítség volt abban, hogy a következő években Cambridge-ben tanulhassak, az alap- és mesterszak után doktori szinten is. A konkrét tanulmányoknál talán még jelentősebb, hogy ez alatt az idő alatt mélyebben megismerhettem a nyugati kultúrát, értékrendet és gondolkodásmódot, és a fizikán túlmutató ismeretekre és érdeklődési körre tehettem szert. Úgy gondolom, hogy ez legalább olyan fontos volt Elnök Úrnak, mint az ösztöndíjasok tudományos sikerei – ő maga is példát mutatott mindannyiunknak széles körű műveltségével és olvasottságával. Mindezen felül a legnagyobb hatással Elnök Úr közvetlensége, embersége és jóindulata volt rám; úgy gondolom, hogy ebben minden ösztöndíjas és mindenki, aki ismerte, példaképként tekinthet rá.

SZAKMÁR ENIKŐ

A Sólyom László által adományozott ösztöndíj segítségével végezhettem el a Harvard T.H. Chan School of Public Health, Program in Clinical Effectiveness című kurzusát 2023 nyarán, ami az első lépése a Master of Public Health (MPH) diploma megszerzésének, melyre jelentkezésemet 2023 decemberében nyújtottam be. Az egyetem rendszerint az első helyen szerepel a U.S. News & World Report rangsorán, mint a legjobb közegészségügyi képzést biztosító intézmények egyike.

A Clinical Effectiveness képzés elsősorban olyan klinikusoknak szól, akik világszínvonalon szeretnének klinikai kutatást végezni. A curriculum célja az epidemiológia és biostatisztika átfogó megértése, a vizsgálati módszerek megismerése és kritikus értékelése, a klinikai vizsgálat-tervezés elsajátítása. Meghatározó élmény volt a képzésen való részvétel, és megerősített abban, hogy a klinikai munka és kutatás kombinációja segíti leghatékonyabban a betegellátást.

Hiszem, hogy a kurzus elvégzése és az MPH-diploma megszerzése hozzásegít egy nemzetközi szintű, sikeres klinikus-kutatói karrier megvalósításához. Hálás vagyok Sólyom László Elnök Úrnak, hogy ez az esély megadatott számomra. Az ösztöndíj egyedülálló alkalmat kínál olyan fiatal kutatóknak, akik keresik a továbbképzési lehetőséget.

SZILÁGYI ARTÚR

A tükör előtt kínlódtam egy legalább harmincéves kék csíkos nyakkendővel. Fekete nem volt apámnak se az avított családi kollekcióban, hiszen hozzám hasonlóan ő is elavult, kényelmetlen képmutatásnak tartotta az öltönyviselést. Örültem, hogy egyáltalán megtaláltuk az érettségi öltönyömet, ami persze alig jött rám, sőt még csak nem is volt egymáshoz tartozó a nadrág és a zakó. Sebaj, reménykedtem, úgysem fog senkinek sem feltűnni, mint ahogy a kék bőrcipőből kikandikáló fehér zokni sem.

Az ide-oda dülöngélő, koszos vasúti kocsiban kisebb megpróbáltatás volt úgy felakasztani a biciklit, hogy ne kenjem össze magam semmivel. A biciklinek nem vettem jegyet, majd arrébb leülök, a kalauz úgysem fogja végigkérdezni az összes utast, hogy ki a tulaj. A bringások ennyit megérdemelnek, ha már az autósok igényeit szolgálja lassan minden – jött az önigazolás. A terv bejött, mert a kalauz ezúttal is egykedvűen haladt el mellettem. A vonat persze késett. Korábban kellett volna jönnöm, szitkozódtam magamban. Na, majd a bicikkel behozom!

Pesten a rám boruló tavaszi hőségben az öltönyben tekerés egyáltalán nem bizonyult jó ötletnek. Az iroda felé vezető meredek budai utcán már ömlött rólam a víz, és veszettül szorított a nyakkendő is. Csígalasan, szinte állva erőlködtem felfelé, amikor hirtelen feladta a lánc, és egyensúlyomat veszítve majdnem egy bőszen dudáló autó elé zuhantam. Már a járdán vettem észre, hogy csupa láncolaj a lábszárom és a fehér zokni. Legszívesebben az árokba dobtam volna a biciklit, az öltönyt, mindent... Miért nem tudtál egy rohadt buszjegyet venni?, mondtam magamnak izzadva, miközben a biciklit tolva dörzsöltem szét a fekete zsírt a tenyeremen.

Nehezen találtam meg az irodát a budai villák közt, és már jókora késésben voltam, úgyhogy jobb híján az épület egyik míves kovácsoltvas korlátjához láncoltam a kerékpárt, és zihálva beviharzottam az előtérbe. A vastag falak kellemes hűvöset árasztottak, és a szemem lassan szokott hozzá a kinti verőfény után a félhomályhoz. Ekkor vettem észre a másik ösztöndíjast az előtérben. Zavartan méregettem kifogástalan öltözékét. Vajon mi a témája? Elveheti-e előlem az ösztöndíjat?, tanakodtam, majd lassan szóba elegyedtünk. Higgadt magabiztossága már kezdte meg-

erősíteni a kételyeimet, amikor egyszer csak a semmiből, nyugodtságot sugározva előlépett az Elnök Úr.

Meglepődtem, amikor mindkettőnket egyszerre hívott be az irodába. Magasabbnak képzeltem (persze ez valószínűleg mindenkire igaz, akit addig csak a tévében láttunk). Egy másik ösztöndíj miatt nem sokkal azelőtt találkoztam az ország egyik leggazdagabb emberével, akinek tekintélyelvűségét, ellentmondást nem tűrő, dagályos sznobságát és álságos szertartásosságát visszataszítósnak találtam. Sólyom László mindennek a szöges ellentéte volt: olyan embernek tűnt, aki élete minden percét tudatosan szenteli az emberiség és a magyarság előtt álló legnagyobb kihívásoknak. Nem próbált jópofizni, vagy joviális ismerkedéssel tölteni az időt, hanem rögtön a tárgyra tért, mintha régi kollégákként egy munkamegbeszélésen ültünk volna. Figyelmesen végighallgatott minket, majd szerényen feltett néhány kérdést, amiből azonnal kiderült, hogy alaposan átnézte a pályázati anyagainkat, majd utunkra bocsátott minket.

Két évvel később szinte el sem hittem, hogy mérnökként dolgozva térhettem vissza Amszterdamba. Mennyire más volt ez, mint a sok évvel azelőtti diákmunka, amikor irodákat takarítottam ugyanott! Akkor és később, az ösztöndíj óta eltelt időben rengetegszer gondoltam arra, hogy amilyen hülyén indult az a bizonyos nap, olyan fontos sarokköve lett az életemnek. A Dán Műszaki Egyetemen eltöltött fél év többet ért, mint hat év magyar felsőoktatás, a holland tapasztalatok pedig megfizethetetlennek bizonyultak. Az egész karrierem, szakmai kapcsolataim és egzisztenciám alapjává vált a Sólyom-ösztöndíjasként eltöltött idő. Pillanatszerű találkozásunk pedig egy gyakorlatias humanista, elmélyült tudós és elfogulatlan polgári gondolkodó lenyomatát hagyta bennem arról az emberről, akit a rendszerváltás utáni Magyarország legnagyobb közéleti személyiségének és példaképemnek tartok.

SZOKOLAY ÁDÁM ZSOLT

Bár személyesen csak egyszer adódott alkalmam találkozni Sólyom László Elnök Úrral, nagyon fontos volt számomra az ő segítsége. Az ő támogatásával zongoristaként olyan nemzetközi zenei kurzusokon, tanulmányokon, fesztiválokon vehettem részt, melyekre tanuló és pályakezdő zenészként nagyon nehéz volt előteremtenem az anyagiakat. Ezek az események mérföldköveket jelentettek a zenei utamon és az életemben egyaránt, ezért nagyon hálás vagyok a segítségért Elnök Úrnak.

Jelenleg elsősorban koncertező zongoraművészként tevékenykedem, itthoni és külföldi helyszíneken lépek fel, és immár magam adok mesterkurzusokat a fiatalabb generációknak – ez egyike hosszú távú céljaimnak, azt a tudást továbbadni társaimnak, ami engem a zene szeretetének útján terelgetett és nevelt. Köszönöm!

TIMÁRI ISTVÁN

A 2016-os évben ért az a megtiszteltetés, hogy egy kutatói ösztöndíj formájában megkaptam Elnök Úr támogatását. Ezt megelőzően a Debreceni Egyetemen szereztem kémia BSc-, illetve vegyész MSc-diplomát, majd 2016-ban E. Kövér Katalin témavezetése mellett PhD-címet kémiai tudományokban. Kutatómunkám 2011 óta a mágneses magrezonancia (NMR) spektroszkópiához kötődik. Az NMR spektroszkópia az egyik leghatékonyabb eszköz molekulák szerkezetének, mozgási jellemzőinek és egymással való kölcsönhatásának vizsgálatára, ezáltal hozzájárul az életet meghatározó biokémiai folyamatok molekuláris szintű, részletes megismeréséhez, illetve új gyógyszer-hatóanyagok tervezéséhez és kifejlesztéséhez.

A PhD-fokozat megszerzését követően mindenképpen szerettem volna külföldön is kutatói tapasztalatot szerezni, és ekkor jutottam el egy pályázati anyag elküldését követően a Kutató Diákok Országos Szövetségének ajánlásával Elnök Úrhoz egy szóbeli interjúra. Emlékszem, hogy egyszerre voltam nagyon izgatott és ideges az interjút megelőzően, hiszen hatalmas megtiszteltetésnek és lehetőségnek éreztem egyáltalán azt, hogy személyesen beszélgethetek Magyarország egykori köztársasági elnökével, Sólyom Lászlóval. Ugyanakkor izgultam, hogyan tudom majd áthidalni a kettőnk közötti rangbeli, generációs és tudományterületi különbségeket. Ehhez képest Elnök Úr az első pillanattól kezdve nagyon közvetlen és érdeklődő volt, így oldott és jó hangulatban telt az ösztöndíjas interjú, melyet nagyon szép emlékként őrzök a mai napig.

Aztán néhány hetet követően megkaptam a ösztöndíj-támogatásról szóló levelet, melynek segítségével 2017 elején megkezdhettem poszt-doktori kutatómunkámat az USA-ban az Ohio State Universityn. A világ egyik legfejlettebb NMR-centrumában, Rafael Brüschweiler kutatócsoportjában NMR-módszerek továbbfejlesztésével és alkalmazásával foglalkoztam a metabolomika – a specifikus, sejtszintű folyamatok által hátrahagyott anyagcseretermékek (metabolitok) vizsgálata – területén majdnem két éven keresztül. Az ösztöndíjas időszak alatt kifejlesztett kísérleteink számottevően segítik komplex metabolomikai és lipidomikai minták NMR-spektrumainak jelhozzárendelését, és ezáltal a jelen

lévő metabolitok jellemzését. Eredményeinket három magas impaktfaktorú (Q1) nemzetközi tudományos folyóiratban közöltük, és azóta is évről évre sok hivatkozást kapunk ezekre a cikkekre. Ám a tudományos eredményeken kívül is nagyon sokat kaptam a Sólyom-ösztöndíjas posztdoktorként kint töltött időszaktól. Betekintést nyertem egy híres amerikai egyetem működésébe, kutatási és oktatási munkájába, rengeteg új ismerőst, barátot szereztem a világ minden tájáról, ezáltal különböző kultúrákat ismerhettem meg, és felfedeztem Észak-Amerika természeti szépségeinek jelentős részét. Mindeközben nagyon sokat fejlődtem szakmailag és emberileg egyaránt, emiatt mindig nagyon hálás leszek Elnök Úrnak.

Hazatérésem óta a Debreceni Egyetem Kémiai Intézetében dolgozom adjunktusként, és a mai napig hasznosítom az USA-ban szerzett tapasztalataimat mind az oktatói, mind a kutatómunkámban. Elnök Úrral az éves ösztöndíjas találkozókön volt még szerencsém beszélgetni, amikor minden alkalommal kíváncsian érdeklődött legújabb eredményeimről, és biztatott új terveim megvalósításában. Sajnos a Covid-járvány kitörését követően már nem volt lehetőségem személyesen találkozni vele, az őszinte, tudós államférfi megtestesítőjével, de emlékét örökké megőrzöm.

TÖRÖK BERNÁT

Ösztöndíjasai egyikeként emlékezem most vissza Sólyom Lászlóra, ám az ösztöndíjnál jóval többért tartozom neki köszönettel. Bár életműve legmeghatározóbb szakaszának – a rendszerváltozásnak és a magyar Alkotmánybíróság első kilenc évének – kisgyerekként, majd kamaszként nem lehettem értő tanúja, később megadatott, hogy több szalon keresztül is találkozhassam azzal, amit képviselt.

Jókor érkeztem a Pázmány Péter Egyetem Jogi Karára, így az első Alkotmánybíróság munkáját éppen összegző, volt elnöktől tanulhattam az alkotmánybíráskodásról. Egyéves tantárgyának keretében mindent hallhattunk, amit az első kilenc évből említésre méltónak talált. Nagy tekintéllyel és hatalmas elhivatottsággal vezetett minket végig a magyar alkotmánybíráskodás hőskorának ügyein és dilemmáin – bepillantást engedve személyes szakmai vívódásaiba is. Életre szóló viszonyítási alapot nyújt, amit akkor az alkotmányosságról és az alapjogokról megtanulhattam tőle.

Később az Alkotmánybíróság munkatársaként, Sólyom László egykori főtanácsadójának elnöki stábjában a gyakorlatban is belekóstolhattam abba az intézményi kultúrába, amelynek az alapjait az Alkotmánybíróság első elnöke fektette le bíró társaival. Elkötelezett intézményteremtő tevékenységének közvetve is döntő része volt abban, hogy úgy érezhettem: a magyar demokrácia egyik legnagyobb szerűbb történetébe kapcsolódhatom be alkotmánybírási munkámmal.

Amikor pedig lehetőség adódott, hogy családotul a tengerentúlra költözve külföldi kutatói tapasztalatokkal és tanulmányokkal gazdagítsam gondolkodásomat, támogatásával főszerepet vállalt abban, hogy ez valóra válhasson. A Sólyom-ösztöndíj gyümölcse egy szakmailag rendkívül termékeny, de családi és szellemi élményben talán még ennél is többet adó másfél éves amerikai tapasztalatszerzés lett. Emlékezetes személyes beszélgetéseket is köszönhetek az ösztöndíjnak: kedves figyelemmel fogadott a készüllet időszakában, és érdeklődéssel hallgatta beszámolómat hazatértem után. Pontosan tudta, mit hozhat ez az időszak számomra: előzetesen nem is a tervezett kutatómunkával kapcsolatban voltak megjegyzései (bár a szólásszabadság doktrínája otthonos

terület volt számára), hanem sokkal inkább a kint tartózkodás szélesebb szellemi hozadékainak megragadására biztatott, és utólag is ezeknek örült leginkább.

Különböző élethelyzetekben, hol közvetlenül, hol közvetve vált tehát fontossá számomra Sólyom László személye, de példája minden helyzetben ugyanarra intett: a fontos dolgokat csak komolyan érdemes csinálni. Úgy, hogy az ember távlatos célokat tűz maga elé, és azok eléréséért azután lelkiismeretes, hűséges munkával igyekszik mindent megtenni. Sólyom László tanári, alkotmánybírói, elnöki, ösztöndíj-alapító példája azt mutatja: ha az ember így cselekszik, akkor mások számára is igazodási ponttá válhat. Életműve egyben tükör is, amely saját munkánkkal való számvetésre készlet. Iránymutatása ehhez, amelyet egyik újévi beszédében fogalmazott meg, örökérvényű: „A tisztesség hosszú távon megéri.”

TORONYI PÉTER

A Solyom László által adományozott ösztöndíj elnyerése 2012 környékén teljesen váratlanul ért. Egészen addig a pillanatig nem is tudtam az ösztöndíj létezéséről. Tisztán emlékszem arra a pillanatra, amikor először találkoztam Elnök Úrral. Bementem egy hatalmas szobába, melynek közepén ott ült ő, s odahívott magához, hogy csatlakozzak hozzá egy kis beszélgetésre. Jómagam még ebben a pillanatban sem voltam tudatában, miért is vagyok ott, nagyon izgatott és kíváncsi voltam, izgultam. Nem emlékszem pontosan, de valami hasonló hangzott el: „Nos, tudja, miért van most ön itt?” Azt feleltem, hogy nem. Az Elnök Úr válasza: „Nos nem is szeretném szaporítani a szót, mert nálam érdemesebb emberek úgy ítélték meg, hogy ön megérdemli az általam létrehozott ösztöndíjat, amihez nagyon gratulálok!” Őszintén meg kell mondanom, köpni nyelni nem tudtam, annyira meglepődtem, szinte fel sem fogtam, mi történik velem abban a pillanatban, hogy milyen lehetőséget kaptam az Elnök Úrtól.

Miközben hazafelé sétáltam, kezdett körvonalazódni, hogy gyakorlatilag az álmaim megvalósításához kaptam támogatást – nagyon nagy hálát és köszönetet érzek az Elnök Úr iránt, hogy támogatott az életutamon!

Az ösztöndíjat a vállalkozásom beindításához használtam fel: a formatervezői tanulmányaim és design thinking gondolkodásmódom gyakorlati megvalósításába fogtam. A vállalkozásom középpontjában egy, a még az egyetemen megtervezett tervem-termékem „szerelemprojekt” értékesítése állt: a Paprikum fűszermalom (www.paprikum.eu) és persze a kommunikációs ügynökségi tervezői és formatervezői feladatok elvégzése. Az ösztöndíj abban nyújtott igazán nagy segítséget, hogy egy kommunikációs szakember segítségével elkezdhettem leckéket venni a Paprikum fűszermalom értékesítési stratégiájához, és ezután be is lendült a Paprikum értékesítése. A Paprikum termékemmel sikerült megvalósítani önmagamot, az álmot, amit ez a termék képvisel számomra szobrász-formatervezőként és tradicionális magyar gasztrokultúrajongóként. A Paprikum formaterve és műszaki működési mechanizmusa, funkciója számomra szakmailag a kompromisszummentes maximalizmust képviselik. A Paprikummal bekerültem az első fiatal vállal-

kozásokat segítő Design Terminál mentorprogramba, ami az ösztöndíj nélkül nem valósulhatott volna meg. Ezután a La Femme 50 tehetséges magyar fiatal programba is bejutottam. A Paprikum és a vállalkozásom gyakorlati tapasztalatai tettek azzá az emberré, aki ma vagyok. Az ösztöndíj révén szabadon kísérletezhettem álmaim megvalósításával, hogy később az életben ne kelljen feltennem azt a kérdést: mi lett volna ha...?

TÓTH EVELIN

A Sólyom László által adományozott ösztöndíjnak köszönhetően a Yale Egyetemen végeztem el a mesterszakot a klímapolitika szakterületén. Az itt eltöltött két év alatt számos különleges lehetőségben volt részem. Többek között együtt dolgozhattam Amerika volt külügyminiszterével, John Kerryvel különböző klímapolitikai témakörökben.

A Yale-en megszerzett tudás és professzionális tapasztalatok mind elősegítették első lépéseimet a munka világában is. Most már több mint három éve dolgozom a United Nations Foundationnél Washington D.C.-ben, továbbra is a nemzetközi klímapolitika szakterületén.

Nagyon hálás vagyok Elnök Úrnak az ösztöndíj nyújtotta lehetőségért. Az ő támogatása nélkül nem tudtam volna ebben a számomra fontos témakörben tevékenykedni.

Mindemellett szívesen gondolok Elnök Úr kedves és nyílt jelenlétére, a kíváncsiságra, amelyet az ösztöndíjasok felé mutatott, és a sok humoros történetére, amelyeket újdonsült pilótaként megélt. Nagyon szerencsés minden ösztöndíjas, aki ismerhette Elnök Urat.

VÁMI TAMÁS ÁLMOS

2019-ben kaptam meg a Sólyom László által adományozott ösztöndíjat. Abban az évben nyertem felvételt a Johns Hopkins Egyetem fizika doktori képzésére. Elnök Úr ezen tanulmányaimhoz kapcsolódó kutatásaimat támogatta. A célom egy olyan új módszer kifejlesztése volt, amelyet a jelenleg ismert fizikán túli jelenségek felfedezésére lehet használni a CERN-i Nagy Hadron Ütköztető CMS-detektorának a segítségével. Az ötlet lényege, hogy a már meglévő nyomkövető detektort megfelelő kalibrációk segítségével a részecskék ionizációjának mérésére is fel lehet használni. Ezen keresztül képesek vagyunk nehéz, stabil és töltött, új, eddig ismeretlen részecskéket megfigyelni. Ezen részecskék aztán magyarázatot adhatnak a fizika legégetőbb kérdéseire, mint például a sötét anyag problémája vagy az anyag és antianyag közötti különbség, vagy akár a Higgs-bozon tömegével kapcsolatos kérdések. A Johns Hopkins Egyetem úttörő tevékenységet végez a szilíciumalapú nyomkövető detektorok kalibrációjával, szimulációjával és működtetésével kapcsolatban, így óriási előny volt a karrieremben, hogy ott végeztem a doktori munkámat.

Elnök Úrral kapcsolatos első emlékem 2012-ből származik, a káptalanfüredi KutDiák táborból. Óriási élmény volt találkozni vele, főként hogy erre középiskolásként nyílt lehetőségem. Közvetlen, barátságos és nagy tudású embernek ismertem meg. Mesélt az Alkotmánybíróságban betöltött szerepéről, és arról, hogy mennyire élvezte azt. Nagyon érdekes volt első kézből hallani azt, amit korábban csak tankönyvekből olvashattam, főleg annak a személyes perspektíváját. Sokat beszélt a tehetséggondozás fontosságáról, és motivált abban, hogy a jövőben én is tehetséggondozó/mentori tevékenységet folytassak.

Azt követően, 2019-ben találkoztunk ismét a „Sólyom-vacsora” alkalmával, melyet minden évben megrendeztek, és ahol az ösztöndíjasok találkozhattak és együtt vacsorázhattak Elnök Úrral. Sajnálatos módon a következő években a Covid miatt nem valósulhatott meg ez az esemény.

Nagyon hálás vagyok Elnök Úr támogatásáért, ami nélkülözhetetlen volt az életem Amerikában való elkezdéséhez: a repülőúttal kezdve, az

albérlet első részletének kifizetésén át egészen a konferenciákon való részvételig. Az anyagi támogatás mellett megerősítette bennem a hitemet, hogy a kutatásom érdekes és hasznos. Emberileg is sokat tanultam tőle, és most, amennyire csak lehetőségeim engedik, én is igyekszem a tehetségek gondozására összpontosítani.

ZÁRSZÓ

„[...] és rázendítettek a D-dúr szerenádra, Beethoven ifjúkori művére. Túlcsorduló öröm, életerő áradt a muzsikából; a lényegi rendbe vetett bizakodás hangján szóltak a hangszerek, a bizakodás hangján, amely elől minden csüggedés és kishitűség meghátrál. Míg hallgattam, ebben a zenében öltött formát számomra a bizonyosság, hogy – emberi időmértékkel mérve – az élet, a zene, a tudomány örökké fennmarad, jóllehet mi magunk csak rövid ideig vagyunk vendégek [...]”

Werner Heisenberg

Csermely Péter e könyv Előszavát azzal a gondolattal zárja, hogy: „Sólyom László immár – szabad.”

Sólyom László többször emlegette, hogy Szabad György írta a legszébb megemlékezést Antall József halálára, idézem: „*Alkotmányos ember volt.*” Sólyom Tanár Úrnak nagyon tetszett e jelzős szerkezet tömörsége, egyszerűsége és egyúttal találó volta: mindösszesen három szó!

Önkéntelenül felvetődik a kérdés, mely kifejezéssel jellemezhetnénk leginkább Őt?!

Sólyom Tanár Úr szerénységére és életszeretetére tekintettel – részben továbbgondolva Csermely Péter jellemzését, részben mélyen egyetértve Heisenberg állításával, miszerint „*emberi időmértékkel mérve – az élet, a zene, a tudomány örökké fennmarad*” – úgy jellemezném őt, hogy „szabad ember”. (Feltételezésem szerint már csak azért sem tiltakozna e jellemzés ellen, mert a „szabad ember” kifejezés éppen egy szóval rövidebb, mint az általa annyira kedvelt „*alkotmányos ember volt*” jellemzés: mindösszesen két szó!)

Ha a fenti hipotézist elfogadjuk, akkor már csak arra a kérdésre kell választ keresnünk: honnét e szabadság?!

Tonio Kröger, miután őt Lizavetta „*tévútra jutott polgárnak*” nevezi, rádöbben önnön élete sorsszerűségére: „*Két világ között állok, egyikben sem vagyok otthon, épp ezért kissé nehéz a sorsom. Maguk, művészek, polgárnak neveznek, a polgárok pedig kísértésbe esnek, hogy lefüljenek.*”^[1] Sólyom Tanár Úrnak megadatott, hogy mindkét világban otthon érezte magát.

1 Thomas Mann: Tonio Kröger. (Ford. Lányi Viktor) In: *Uő, Válogatott elbeszélések.* Európa Könyvkiadó, Budapest, 1973, 178. o.

Egyszerre volt polgár és művész. Talán ez szabadságának forrása – amely persze egyúttal rámutat a vele szemben gyakorta tapasztalt meg nem értés okaira is, hiszen oly keveseknek adatik meg, hogy mindkét világban otthon legyenek...

Az egyes emberek – legyenek akár „művészek”, akár „polgárok”! – általában úgy hozzák meg döntéseiket, mintha az idő „visszafelé haladna”. Úgy terveznek, mintha az egyéni életük úgy folyna tovább, mint eddig, pedig ez nem lehetséges! Az egyedi élet ideje – szemben az absztrakt étellel, művészettel és tudománnyal – folyton-folyvást változik, egyre kevesebb, és véges. Ezért egyéni sorsunk, életünk és döntéseink egyik legnagyobb hibája, ha hagyjuk, hogy a tegnap túl sokat raboljon el a mából...!

Ezért ez a könyv nemcsak tisztelgés és köszönetnyilvánítás, hanem Sólyom Tanár Úr egyéni és jó döntéseinek kézzelfogható bizonyítéka: a „Sólyom-ösztöndíj” a ma ajándéka volt a holnapnak!

Sólyom Tanár Úr egyik életútinterjújában a következőképpen fogalmazott: *„De azt mondom, ismét Thomas Manntól tanulva, hogy hagyni kell a sorsot. Pontosabban: segíteni kell neki. [...] Ha az ember egy magas, elvont célra összpontosít, s ezért állandó készenlétben van, akkor végső soron semmi sem véletlen. [...] Ilyen célnak elég – hogy magasabbat ne mondjak –, ha valaki kamaszkora óta valami maradandót akar alkotni, s ha akkor nem tudja pontosan, mit, addig is keményen dolgozik a lehetséges készségek fejlesztésén, és mindig figyel. Azaz hűség marad a célhoz.”*^[2]

Ki-ki egyéni élete, de végső soron az egyéni sorsokból egészé összeálló közös jövőnk is attól függ, hogy hűségesek tudunk-e maradni céljainkhoz! Ezért Sólyom Tanár Úr nemcsak megtalálta, felismerte szabadsága forrását, de mindent meg is tett annak megóvása érdekében: *„Szükség van arra, hogy szabadságom határai a kis, mindennapi ügyekben is egyértelműek legyenek, és hogy megvéddhessem őket.”* Mert ha ez nem így volna, az *„tűrhetetlen és élhetetlen állapot lenne – a szó mindkét értelmében”*.^[3]

2 „Hagyni kell történni a sorsot” – Sólyom Lászlóval beszélget Bódy Zsombor és Cieger András; *Századvég*, 1/2004.

3 Sólyom László: Mit szabad és mit nem?, *Valóság*, 8/1985.

A „szabad ember” záloga tehát a „hűség”, a „hűség” jutalma pedig „a mennybeli kincs”.^[4]

Ez alapján pedig „formát ölt számomra a bizonyosság”, hogy Sólyom Tanár Úr nemcsak „szabad”, de egyúttal „gazdag ember” is, mert szíve – ahol a „kincse”! – az ösztöndíjasokban – ti. az emberi időmértékkel mérhetetlen életben, művészetben és tudományban – él tovább.

És mielőtt egyes emberek – legyenek akár csak „művészek”, akár csak „polgárok”! – félreértenék, túlértékelnék, vagy csak kifogásként hivatkoznák a „moly és rozsdá rágta” földi kincsek jelentőségét Sólyom Tanár Úr fentebb leírt „szabadságában” és „gazdagságában”, közzé teszem, hogy Sólyom Tanár Úr halálát megelőző egy héttel, egyik gyermekem egy kis levélkét adott oda nekem, s megkért, adjam át Tanár Úrnak. Nagyon meglepődtem, de átadtam. Sólyom Tanár Úr sokáig és lassan olvasta az apró betűket, majd nagyon megköszönte, és eltette a levélkét. A halálát követően Tanár Úr gyermekei visszaadták nekem ezt a levélkét, ami így szól: *„Tisztelt, kedves Elnök Úr! Meg szerettem volna köszönni, kedves szavait egy évvel ezelőtti nyárról, amiket akkor mondott, amikor a legnagyobb szükségem volt rá. Mindig emlékezni fogok arra, hogy gondolt rám, és szeretném, ha tudná, én is gondolok Elnök Úrra, és rengeteg erőt, kitartást kívánok!”*.

Ilyen sorokat kiváltani egy valóban fiatal emberből nagyon nagy dolog!

Ezt a kincset nem rágja a moly, nem eszi a rozsdá, és nem ássák ki a tolvajok!

Mi, ösztöndíjasok és mások, ezt csak megköszönni tudjuk nem feledő hálával, annak bizonyosságával, hogy rajtunk kívül mindezt Isten is számon tartja, s a méltó választ Ő adja meg.

Végül felidézem Paul Celan versét, melyet oly sokszor mondogatunk Sólyom Tanár Úrral egymás között egy-egy temetésről távozva.

4 *„Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és a rozsdá megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják, hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben, ahol sem a moly, sem a rozsdá nem emészti meg, és ahol a tolvajok sem ássák ki, és nem lopják el. Mert ahol a kincsed van, ott lesz a szíved is.”* Máté, 6:19–21.

A vers címe: *Engführung*. Ez a zenében a fuga egyik módja, amikor a szólamok egymásra torlódnak. Ennek a végén, de nem a legvégén olvashatók ezek a sorok:

„Also stehen noch Tempel.
Ein Stern hat wohl noch Licht.
Nichts, nichts ist verloren.
Ho-sianna.”

„Tehát állnak templomok még.
Egy csillag még világol.
Nincs, nincs veszve semmi.
Ho-zsanna.”

Landi Balázs egyetemi docens
PPKE JÁK, Polgári Jogi Tanszék

SÓLYOM LÁSZLÓ (1942-2023)
KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK,
AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG ELSŐ ELNÖKE,
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
RENDES TAGJA

Sólyom László 1942. január 3-án született Pécsen. Édesapja, Sólyom Ferenc jogot végzett első generációs értelmiségi, aki a pénzügyi igazgatásban dolgozott, és a második világháborúban Sopronba helyezték. Így Sólyom László mint a háromgyermekes család második gyermeke itt kezdte meg általános iskolai tanulmányait. Édesanyja, Lelkes Aranka német származású, régi pécsi iparos-kereskedő családban született, és a család a pécsi Jókai téren fűszer- és gyarmatáru-kereskedést vezetett.

A háborút követően apai és anyai ágon is minden vagyonukat elvesztették: soproni házukat szétbombázták, osztályidegen édesapjából a mecseki erdőgazdaságban lett segédgépkocsivezető, majd idővel bérelszámoló. A Lelkes lányok boltját államosították, édesanyja rongybábákat varrt, szőnyeget szőtt és bútorokat kárpitozott. A család nagy szegénységben élt.

Sólyom László általános iskolai tanulmányait Pécsen, a Mátyás király utcai általános iskolában fejezte be, és mellette zeneiskolába járt. Középiskolai tanulmányait a pécsi Széchenyi István Gimnáziumban folytatta 1956 és 1960 között. Ebbe a gimnáziumba, a „volt főreálba” gyűjtötték össze a társadalmilag vagy politikailag kevésbé megbízható tanulókat és tanárokat, ahol ezért egy igényes, döntően humán érdeklődésű közösség jött létre az „A” osztályban. Tanárai közül különösen meghatározó volt számára biológiatanára, a kandidátussal rendelkező, Széchenyi-díjas botanikus, ciszterci szerzetes, Horváth Adolf Olivér, aki nemcsak a Mecseket és a növényeket ismertette meg tanítványaival, hanem ablakot nyitott a nagyvilágra. Gimnáziumi tanulmányaival párhuzamosan, délutánonként a zeneművészeti szakiskolába járt, ahol zongoristának készült, azonban második korában súlyos inhvüvelygyuladást kapott, amit műtéttel sem tudtak helyrehozni, így annak ellenére végezte el a képzést, hogy tudta, nem lehet belőle zongorista. Itt ismerte meg későbbi feleségét, Nagy Erzsébetet, aki ének szakra járt.

Kitűnő eredménnyel tett érettségét, ugyanakkor a család anyagi támogatása híján Pécsset elhagyni nem tudta, így elérhetlenné vált számára a vágyott zenetudományi képzés. Helyben maradva, Pécssett akkoriban három felsőfokú képzés volt elérhető: a tanárképző főiskola, valamint az orvosi és a jogi egyetem. Humán érdeklődése miatt, feltehetően az apai minta és a „jogászból bármi lehet” vélekedés alapján, bármiféle tudatos törekvés és lelkesedés nélkül választotta a jogi képzést. A jogtudomány és a jogász hivatás iránti őszinte és megélt elhivatottságra csak jóval később, már az 1980-as évek első felében talált rá. A pécsi egyetem oktatói közül egyedül a Római Jogi Tanszék fiatal tanársegédje, Benedek Ferenc volt rá nagy hatással, aki betekintést adott számára a szakmaiság és a tudomány, valamint a könyvek és a könyvtárak világába. Részben ennek hatására, részben a jogtól való viszolygása okán beiratkozott az Országos Széchényi Könyvtár öt féléves könyvtárképző tanfolyamára, amiből utóbb főiskolai szak lett Szombathelyen. Így a jogi diplomája megszerzésével megegyező évben, 1965 tavaszán vette át szakképzett könyvtárosi diplomáját is, sőt személyi igazolványában hivatalos szakképzettségként hosszú évtizedekig a „könyvtáros” bejegyzés szerepelt. (Benedek Ferenchez való viszonyáról és az egyetemi évekről maga Sólyom László is írt röviden a JPTE ÁJK által Benedek Ferenc születésének hetvenedik évfordulójára 1996-ban kiadott ünnepi tanulmánykötetben, *Ajánlás Benedek Ferencnek* címmel.) Még az egyetemi évek alatt – autóstoppal – bejárta Lengyelországot, majd – vonattal – az NDK-t.

Mivel későbbi felesége a pesti bölcsészkaron tanult, jogi diplomájával már eleve fővárosi állásokat pályázott meg, s csupán „jobb híján” lett fogalmazó a Kispesti Bíróságon, de mivel továbbra sem akart joggal foglalkozni, a kétéves formális fogalmazói képzés megkezdését megtagadta a bíróságon. Benedek Ferenc javaslatára ugyan még 1965 nyarán felkereste Mádl Ferencet, aki akkor az MTA IX. osztályának titkára volt, de neki is elmondta, hogy nem akar jogász lenni, így nem is tartották a kapcsolatot. Folyamatosan keresett másik állást, s még 1965 végén ígéretet kapott, hogy könyvtárosként alkalmazzák az Állami Gorkij Könyvtárban (ma Országos Idegennyelvű Könyvtár), amikor váratlanul megkereste Mádl Ferenc egy NDK-s együttműködéssel kapcsolatban. A jénai egyetemen összehasonlító jogi intézetet terveztek felállítani, ahova nyelveket beszélő kollégákat kerestek, de az erre kije-

lőtt pécsi jogász nem tudott elég jól németül, így sürgősen „helyettest” kellett találni. Miután Eörsi Gyula és Mádl Ferenc együtt meghallgatták nyelvtudását, kiküldetése mellett döntöttek. Sólyom László – az „egyetemi kiküldetés” formális előfeltételének teljesítése érdekében – három hónapra a pécsi egyetemi könyvtár alkalmazottja lett, majd 1966 nyarán kiutazott Jénába. Annak érdekében, hogy Nagy Erzsébet is vele utazhasson, előbb házasságot kötöttek.

A jénai Friedrich Schiller Egyetemen – az NDK központi bizottságának 1966. nyár végi politikai döntését követően, ami „burzsoá áltudománynak” minősítette a jog-összehasonlítást – mégsem jöhetett létre az összehasonlító jogi intézet. Így Sólyom László – miközben hozzákezdett doktori disszertációja megírásához – egyetemi tanársegédként német polgári jogot oktatott az egyetemen 1966 és 1969 között. Felesége 1967 tavaszán szülte meg első gyermeküket Jénában, majd a kisgyermekkel együtt hazaköltözött, s ezt követően Sólyom László vonattal ingázott Drezda és Budapest között. 1969 márciusában védte meg a szerződésen kívüli harmadik személynek okozott károk témában, *Die Beschränkung der materiellen Verantwortlichkeit. Der Ersatz des Drittschadens* címmel írt disszertációját, *cum laude* minősítéssel.

Hazatérve, 1969 tavaszától az MTA Állam- és Jogtudományi Intézetének Polgári Jogi Osztályán kezdett kutatni Eörsi Gyula irányítása alatt. Egyfelől részt vállalt a Jogtudományi Intézetre kötelezően kirótt feladatokból, így például az első években többször utazott külkereskedelmi delegációk jogi szakértőjeként Szovjetunióba, Csehszlovákiába, Lengyelországba és Olaszországba. Másfelől, részben doktori disszertációja folytatásaként, részben Eörsi Gyula felelősségi jogi elmélete és az annak alapján felépülő, alig egy évtizedes polgári jogi szabályozás és gyakorlat kritikus összefoglalása céljából – mint akkor oly sokan a Jogtudományi Intézet fiatal kutatói közül – polgári jogi felelősséggel és kártérítési joggal kezdett foglalkozni. Bár az Állami Gorkij Könyvtárban végül nem kezdett el könyvtársként dolgozni, az Országgyűlési Könyvtárban szakozói mellékállást vállalt 1970 és 1975 között. 1970-ben angol nyelvből felsőfokú, 1971-ben orosz nyelvből középfokú vizsgát tett. 1975-re készült el első monográfiájával, *A polgári jogi felelősség hanyatlása* címmel, ami végül 1977-ben jelent meg az Akadémiai Kiadónál. Ezen írásával szerezte meg 1975-ben az állam- és jogtudományok kandidátusa címet, s még ugyanebben az évben, 1975 februárjától fél

évet az Amerikai Egyesült Államokban töltött IREX-ösztöndíjjal a Kaliforniai Egyetemen (a Berkeley-n). Ezt követően Eörsi Gyula közölte vele, hogy kinevezi őt „magántudósnak”, írhat, amit csak akar. (Eörsi Gyulához, vagy ahogy a Jogtudományi Intézetben mindenki szólította, a „Főnök”-höz fűződő őszinte és meghatározó mester-tanítvány viszonyáról maga Sólyom László is megemlékezett Eörsi Gyula halálára a *Magyar Tudomány* folyóirat 1992/9. számában megjelent írásában, *Eörsi Gyula búcsúztatója* címmel.)

A felelősségi jogi monográfia megírását követően a személyiségi jogokat választotta új kutatási témájául. Már 1976-ban megjelentek e körben első publikációi, illetve ugyanebben a témában 1977-ben diákköri előadásokat, majd 1978-ban kurzust tartott az ELTE Jogi Továbbképző Intézetében. A személyiségi jogi kutatásai közben azonban – a Jogtudományi Intézetre kirótt kötelező feladatként – részt vállalt egy környezetvédelmi kötet megírásában is 1978-ban, amely részeként kidolgozta az *actio popularis* jogintézményt, ti. hogy bárki perelhessen a környezet védelmében, még akkor is, ha őt magát nem éri közvetlenül kár. Ebből született meg utóbb második monográfiája 1980-ban az Akadémiai Kiadónál *Környezetvédelem és polgári jog* címmel. Voltaképpen ez a könyv hívta fel a környezetvédő mozgalmak figyelmét Sólyom Lászlóra, aki ennek folyományaként is lépett be 1984-ben az éppen megalakult Duna Körbe, s végső soron ez alapján javasolta beemelni az *actio popularis* jogintézményét a készülő alkotmánybírósági törvénybe is az Ellenzéki Kerekasztal (továbbiakban: EKA) jogi szakértőjeként 1989-ben. Ugyanebben az évben, 1980-ban jelent meg felelősségjogi monográfiájának angol fordítása is a Sijthoff & Noordhoff és az Akadémiai Kiadó közös gondozásában, *The decline of civil law liability* címmel. 1981-ben francia nyelvből középfokú vizsgát tett.

Személyiségi jogi kutatásait, amit egyúttal nagydoktori disszertációjának témájául is választott, 1981 elején fejezte be, ami később harmadik monográfiájaként 1983-ban jelent meg a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadónál *A személyiségi jogok elmélete* címmel. Nagydoktori disszertációját 1981. szeptember 8-án védte meg, s egy héttel a tudomány doktora fokozat megszerzését követően Humboldt-ösztöndíjjal Kölnbe utazott családjával – immár két gyermekével és feleségével – együtt, ahol egy évig, 1982 őszéig kutatott. Voltaképpen ez idő alatt fordította le német

nyelvre nagydisszertációját, amely utóbb két kiadónál is megjelent 1984-ben, *Die Persönlichkeitsrechte* címmel a Carl Heymans Verlagnál a „nyugati” és az Akadémiai Kiadónál a „keleti blokk” számára, jellegzetesen más-más tipográfiával, de azonos tartalommal.

1983. július 1-jétől kapott egyetemi tanári kinevezést az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Polgári Jogi Tanszékén, és az 1983/84. tanév téli szemeszterében – először tárgyjegyző oktatóként jogász pályáján! – költelmi jogból tartott főkollégiumot a jogi karon. Az 1984. év második felét – ismét Humboldt-ösztöndíjjal – Hamburgban töltötte.

Az 1984/85. év fordulópont volt szakmai életében: absztrakt kutatóból „ön- és jogtudatos polgárrá” vált. Belépett a Duna Körbe, és aluljárókban, egyetemi klubokban szólalt fel, minden fórumon tiltakozva a bős-nagymarosi vízlépcső megépítése ellen, majd 1985-ben a *Valóság* folyóirat leköszölte a *Mit szabad és mit nem?* című írását, melyben egészen új, friss és a kor dogmái alól felszabadító jogi szemléletmódjának adott hangot. Szintén a jog mint „alkalmazott tudomány” tapasztalását erősítette benne az 1987-es év, amikor a Központi Statisztikai Hivatal részére elkészítette háttér tanulmányként törvénytervezetét a személyhez fűződő jogok védelméről az állami népesség-nyilvántartásban. Ebben az időben, 1987. április–május között a frankfurti egyetemen kutatott Spiros Simitis professzor, egyúttal hesseni adatvédelmi biztos meghívására. Mindezek nyomán a személyiségi jog és az adatvédelem összefüggéseiről első alkalommal 1987 novemberében tartott előadást a hazai szakmai nyilvánosság előtt a Neumann János Számítógéptudományi Társaság közgyűlésén, amit több írás, előadás és utóbb nagy jelentőségű alkotmánybírósági döntés is követett. Ezt követően – Szesztay András közvetítésével – belépett az MDF-be, sőt annak elnökségi tagjává választották, majd a Nyilvánosság Klub ügyvivője lett, továbbá vezetőségi tagságot vállalt a Márton Áron Társaságban és a Független Jogász Fórumban is, sőt ez utóbbi képviselőjeként – s nem az MDF delegáltjaként! – vett részt az EKA munkájában, így különösen az Alkotmány, az egyesülési jogi, a választójogi és az alkotmánybírósági törvény kidolgozásában. Végül 1989 novemberében az EKA jelöltjeként alkotmánybíróvá választották, majd az így felállt – kezdetben csak 5 fős testület – helyettes elnökének (ti. az indulásnál ideiglenesen még nem volt elnöke az Alkotmánybíróságnak), majd a pár hónap múlva a kibővült testület

elnöknek választotta meg saját tagjai közül. Később többször ismételten újraválasztották, így egészen az alkotmánybírói mandátuma lejártáig, 1998-ig az Alkotmánybíróság elnöke volt.

A jogállami átmenet időszakában, majd később, a demokratikus jogállam megteremtésében Magyarországon az általa vezetett Alkotmánybíróság játszotta a legfontosabb szerepet. Az Alkotmánybíróság elnökeként Sólyom László meghatározó módon a – jogi értelemben vett – „liberális”, ti. a szabadságjogokat kiterjesztően értelmező irányzatot képviselte, és olyan kiemelkedően fontos, elvi határozatokban volt előadó, illetve a döntésben meghatározó szerepet játszó alkotmánybíró, mint a szólásszabadság, a személyi szám, a szociális jogok, a privatizáció/kárpótlás, az igazságtétel, az átvilágítás, az abortusz vagy a halálbüntetés eltörlése. Alkotmánybíróági elnöksége alatt vendégoktató volt többek között Münsterben, Heidelbergben, Frankfurtban, Oxfordban, Strasbourgan, Freiburgban, a Yale Law Schoolban, Kölnben, valamint az Indiana állambeli Notre Dame Egyetemen. 1994-ben a genfi International Commission of Jurists, 1995-ben a Wissenschaftskolleg zu Berlin részeként működő Wissenschaftlicher Beirat, 1996-ban a Yale Egyetemen a Global Constitutional Seminar, 1997-ben pedig a European Commission for Democracy through Law (az ún. „Velencei Bizottság”) tagjává választották.

Közvetlenül alkotmánybírói mandátuma lejártát követően, még 1998 nyarán megkapta a külföldieknek adományozható legmagasabb német kitüntetését (*Grosses Verdienstkreuz mit Stern des Verdienstordens der Bundesrepublik Deutschland*) és egy újabb Humboldt-díjat, amelyet arra használt fel, hogy egyrészt eltávolodva a hazai eseményektől összefoglalja az alkotmánybíráskodás első évtizedét, másrészt felkészüljön az Institut für Ostrecht der Universität zu Köln vezetésének átvételére idős kollégájától és barátjától, Georg Brunner professzortól. Előbbi részeként készült el német nyelven a Nomos Verlag kiadásában 1995-ben megjelent, *Verfassungsgerichtsbarkeit in Ungarn* című kötet és a C. F. Müller kiadásában később, 2016-ban megjelent, *Das ungarische Verfassungsgericht* (Handbuch Ius Publicum Europaeum, Band VI.) című írás, amely angol nyelven a The University of Michigan Press kiadásában 2000-ben jelent meg *Constitutional Judiciary in a New Democracy: the Hungarian Constitutional Court* címmel, és magyar nyelven az Osiris Kiadó gondozásában 2001-ben megjelent, *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon*

című kötet. Mindeközben Kölnben egyetemi előadásokat és szemináriumokat tartott, és 1999. február 6-án kapta meg a Kölni Egyetem *doctor honoris causa* elismerését. Ezt követően, 1999. augusztus 20-án vehette át a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje kitüntetését.

Döntően családi okokból – ekkor már nyolc unokájuk született két gyermeküktől, így felesége, elfoglalt nagymamaként, leginkább Magyarországon tartózkodott – mégsem vállalta el a kölni intézet vezetését, és 2000-ben hazatért. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karán – ahol már annak újraalapítása, 1995 óta egyetemi tanári kinevezése volt – kezdett oktatni összehasonlító alkotmányjogot, továbbá ugyanott az Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola vezetője lett, majd 2001-ben a Magyar Akkreditációs Bizottság tagjává választották. Oktatási és oktatásszervezői feladatai mellett hozzákezdett egy „német típusú” alkotmánykommentár megírásához, mely munkához tizenöt fős, fiatal és elkötelezett kutatókból álló kutatócsoportot szervezett, és az Alkotmány 3. és 4.§-ához megírta a „címszó-mintát”, ami a Rejtjel Kiadó gondozásában jelent meg 2004-ben, *Pártok és érdekszervezetek az Alkotmányban* címmel. (Miután 2005-ben köztársasági elnökké választották, belátta, nem lehet mindkét feladatot egyidejűleg és megfelelő színvonalon ellátni, ezért az alkotmánykommentár megírására elnyert OTKA pályázatot visszamondta, sőt, ehhez a munkához – számos okból kifolyólag – a köztársasági elnöki mandátuma lejártát követően sem látott hozzá újfent.) Ugyanezen időszakban – új kutatási témaként – bemutatta a jövő nemzedékek jogai védelmének, s ennek előkérdéseként az eljövendő generációk jogalanyként történő elismerésének elvi megfontolásait, ami utóbb, 2008-ban intézményesült formában is megvalósult hazánkban. Elkötelezett jog- és környezetvédőként, s nem utolsósorban Pécs és a Mecsek iránti kötődése okán a kezdetektől részt vett a Zengőre tervezett katonai lokátor építése elleni tiltakozásokban, amit utóbb, már köztársasági elnökként is elszántan folytatott, megakadályozva a további természetkárosítást. A Magyar Tudományos Akadémia 2001. május 7-én tartott 168. rendes közgyűlésén választotta levelező tagjává, majd 2003. október 23-án átvette a Nagy Imre Érdemrendet.

A Védegyelet által indított kezdeményezésre az Országgyűlés 2005. június 6-án választotta meg köztársasági elnöknek, mely tisztséget egykori mentora és kollégája, Mádl Ferenc utódként 2005. augusztus

5-től 2010. augusztus 5-ig töltötte be. Köztársasági elnöki ciklusának három kiemelkedően fontos témája az alkotmányosság és jogállamiság, a nemzet egysége és a kulturális nemzet fogalma, valamint a környezetvédelem képviselője volt. A Magyar Tudományos Akadémia, az UNESCO és az International Council of Science által Budapesten szervezett World Science Forum keretében már 2006-tól kezdeményezte az „Elnöki panel” felállítását, amelyben európai államfők az egyes államok környezetvédelemért, a fenntarthatóságért és az éghajlatváltozás elleni küzdelemért való felelősségével foglalkoztak. Köztársasági elnökként létrehívott konferenciasorozatok gyűjteményes köteteként jelent meg 2009-ben a nevelés-oktatás rendszerének újjáépítésére és a korrupció megfékezésére ajánlásokat megfogalmazó *Szárny és teher* című kötet, majd 2010-ben a *Határon túli magyarság a 21. században* című tanulmánykötet. Elnöki szerepfelfogását, főbb célkitűzéseit és üzeneteit mandátuma lejártakor a Századvég Kiadónál 2010-ben megjelent, *Egy elnökség lenyomata* című kötetben foglalta össze.

2006 októberében a frankfurti Johann Wolfgang Goethe Egyetem, 2009 decemberében a szöuli Yonsei Egyetem *doctor honoris causa* elismerését is átvette.

2010 és 2015 közötti időszakban számos konferencián és publikációban ismertette szakmai álláspontját az Alaptörvénnyel és annak ismétlődő módosításaival kapcsolatban. Részben ezzel foglalkozott az MTA rendes tagi székfoglalójában is, amit 2013. december 10-én tartott *Normahierarchia az alkotmányban* címmel. Jogászai pályája utolsó írását is e témakörben publikálta, *Az Alaptörvény díszkiadása* címmel, ami a *Magyar Jog* folyóirat 2016. szeptemberi számában jelent meg.

2015 januárjában elhunyt felesége, ezt követően tudatosan és véglegesen visszavonult a nyilvánosság elől. 2015 tavaszán alig 30 nap alatt, egyedül és egyhuzamban végiggyalogolta az El Camino 650 kilométer hosszú zarándokútját. Ezt követően már nem foglalkozott a jogtudománnyal. Teológiai könyvek fordításába kezdett. Lefordította angol nyelvből Örsy László jezsuita atya könyvét, ami 2017-ben jelent meg a Jezsuita Kiadónál *Életerős zsinat* címmel; alig másfél év alatt megtanult annyira olaszul, hogy lefordította olasz nyelvből Andrea Riccardi könyvét, ami 2019-ben jelent meg a Pannonhalmi Főapátság Bencés Kiadónál, *Ferenc pápa és az ő ideje* címmel; lefordította angol nyelvből Allan Heaton Andersen könyvét, ami 2021-ben jelent meg a Bencés Kiadónál,

Pünkösdi és karizmatikus mozgalmak címmel; lefordította angol nyelvből Chan Kim-Kwong könyvét, ami 2023-ban jelent meg a Gondolat Kiadónál, *A keresztény vallás Kínában* címmel; végül utolsó munkájaként, lefordította angol nyelvből David A. Palmer, Glenn Shive és Philip L. Wickeri könyvét, ami már csak halálát követően jelent meg szintén a Gondolat Kiadónál, *A vallási élet Kínában* címmel.

A rendszerváltozás harmincadik évfordulójára a független, demokratikus és alkotmányos Magyarország megszületése előtt tisztelegve – jelen sorok szerzőjének kezdeményezésére és szerkesztői munkája mellett – összeállította páratlanul gazdag szakmai életútjának gyűjteményes összegzését több mint 2500 oldal terjedelemben, ami a hvgorac kiadónál jelent meg 2019-ben, *Documenta* címmel.

2010 és 2023 között volt köztársasági elnökként kiemelten támogatta a Magyar Máltai Szeretetszolgálat, a Magyar Hospice Alapítvány, a Kutató Diákokért Alapítvány, a Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége és a Pécs Története Alapítvány munkáját.

Könyvei közül kettő Németországban, egy Hollandiában és egy az Amerikai Egyesült Államokban jelent meg. Pályája során 25 országban – konferenciákon és egyetemeken – több mint 100 előadást tartott. A kölni székhelyű *OsteuropaRecht* és a strasbourgi székhelyű *Europäische Grundrechte Zeitschrift* szerkesztőbizottságának tagja volt.

Óriási erővel, tevékenyen és derűvel viselt, hosszú betegség után 2023. október 8-án hunyt el nyolcvanegy évesen Budapesten. Az Országgyűlés Hivatala, a Köztársasági Elnöki Hivatal, a Magyar Tudományos Akadémia, az Alkotmánybíróság, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem saját halottjaként a Fiumei úti Nemzeti Sírkertben katonai tiszteletadással és római katolikus szertartás szerint temették el felesége mellé – akivel közösen hagytak nyomot az időben.

Sólyom László monográfiái, kézikönyvei és gyűjteményes kötetei

A polgári jogi felelősség hanyatlása. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977; *The decline of civil law liability.* Sijthoff & Noordhoff és Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980; *Környezetvédelem és polgári jog.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1980; *A személyiségi jogok elmélete.* Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1983; *Die Persönlichkeitsrechte.* Carl Heymans Verlag, Köln és Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984; *A zöld hullám. Olvasókönyv a környezetvédelmi társadalmi mozgalmakról.* [szerk.: Sólyom László és Szabó Máté] ELTE ÁJK, Budapest, 1988; *Verfassungsgerichtsbarkeit in Ungarn.* [Georg Brunner és Sólyom László] Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden, 1995; *Constitutional Judiciary in a New Democracy. The Hungarian Constitutional Court.* [Georg Brunner és Sólyom László] The University of Michigan Press, 2000; *Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon.* Osiris Kiadó, Budapest, 2001; *Pártok és érdekszervezetek az Alkotmányban.* Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004; *Egy elnökség lenyomata.* Századvég Kiadó, Budapest, 2010; *Documenta. Polgári jog.* hvgorac, Budapest, 2019; *Documenta. Alkotmányjog.* hvgorac, Budapest, 2019; *Documenta. Közélet.* hvgorac, Budapest, 2019.

Sólyom László önálló kiadványai

Die Rolle der Verfassungsgerichtsbarkeit in politischen Transformationsprozessen. [Vorträge von Andrzej Zoll und László Sólyom.] Schriftenreihe der Juristischen Studiengesellschaft Karlsruhe, Heft 249., C. F. Müller, Heidelberg, 2002; *Alkotmányértelmezés az új alkotmánybíráóságok gyakorlatában.* [Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián], Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2005; *Normahierarchia az alkotmányban.* [Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián], Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 2014; *Die Verantwortung für den Schutz unserer Lebensgrundlagen.*, Robert Bosch Stiftung, Stuttgart, 2007; *Das Gewand des Grundgesetzes. Zwei Verfassungssikonen – Ungarn und Deutschland,* Berliner Wissenschafts-Verlag, Berlin, 2017.

Sólyom László főbb tanulmányai

A felelősség korlátozása a közvetlen kárra, in: *Állam- és Jogtudomány*, 1969/4; A súlyos gondatlanság a biztosítási szerződésekből, in: *Állam- és Jogtudomány*, 1972/2; A közvetlen kár fogalmáról, in: *Külgazdaság*, 1976/1; Polgárjog és polgári jog. A személyiségi jogok lehetőségeiről, in: *Jogtudományi Közlöny*, 1984/4; Mit szabad és mit nem? Capriccio polgári jogi témákra, in: *Valóság*, 1985/8; Vojtina olvasólevele. Hozzászólás Ilkei Csaba cikkéhez, in: *Jogtudományi Közlöny*, 1985/5; A társadalom részvétele a környezetvédelemben, in: *Medvetánc*, 1985/4–1986/1; Az állampolgári jogok égi mása. [Kritika a Jogtudományi Közlöny 1984. évi 12. tematikus számáról. – „Dr. Futó Anni” álnéven közölt írás.], in: *Magyar Füzetek*, 17., Paris 1986; A nem vagyoni kártérítés a mai polgári jog értékrendjében, in: *Jogász Szövetségi Értekezések*, 1987; Az állampolgári ellenőrzés, in: *Élet és Tudomány*, 1987/17; Adatvédelem és személyiségi jog, in: *Világosság*, 1988/1; A szabadságjogok biztosítékai, in: *Magyar Tudomány*, 1988/7–8; Egy új szabadságjog: az információs szabadság, in: *Valóság*, 1988/9; Data Protection and Freedom of Information in Hungary: A New Human Right in a Socialist State in Transition, in: *I drittidell'uomo nell'est e nell'ovest*, Messina, 1990; A halálbüntetés ellen, in: *Világosság*, 1990/12; Ellenőrzött rendszerváltás., in: *Világosság*, 1991/5; Csönd, in: *Vigília*, 1992/1; Az emberi jogok az Alkotmánybíróság újabb gyakorlatában, in: *Világosság*, 1993/1; Alkotmányosság Magyarországon. Értékek és tények, in: *Emlékkönyv Nizsalovszky Endre születésének 100. évfordulójára*, ELTE ÁJK, Budapest, 1994; The Hungarian Constitutional Court and Social Change, in: *The Yale Journal of International Law*, Vol. 19, Winter 1994; Az Alkotmánybíróság hatáskörének sajátossága. Tanulmány és ajánlás Benedek Ferencnek, in: *Tanulmányok Benedek Ferenc tiszteletére*, JPTE ÁJK, Pécs, 1996; Alkotmánybírói módszerek a döntés vállalására, illetve elhárítására, in: *Iustum, Aequum, Salutare. Emlékkönyv Zlinszky János tiszteletére*, PPKE, Budapest 1998; Anmerkungen zur Rezeption auf dem Gebiet der wirtschaftlichen und sozialen Rechte aus ungarischer Sicht, in: *Frowein/Marauhn [Hrsg.]: Grundfragen der Verfassungsgerichtsbarkeit in Mittel- und Osteuropa*, Springer, Berlin/Heidelberg, 1998; Helyrehozható-e alkotmányosan a kiközösített idő?, in: *Liber Amicorum. Studia L. Vékás dedicata.*, ELTE ÁJK, Budapest, 1999; The interaction between the case-law of the European Court of Human Rights

and the protection of freedom of speech in Hungary, in: *Protection des droits de l'homme: la perspective européenne./Protecting Human Rights: The European Perspective. Mélanges a la mémoire de. /Studies in memory of Rolv Ryssdal*, Heymann, Köln, 2000; A jövő nemzedékek jogai és ezek képviselete a jelenben, in: Jávor Benedek [szerk.]: *A jövő nemzedékek jogai, Budapest 2000*; Aufbau und dogmatische Fundierung der ungarischen Verfassungsgerichtsbarkeit, in: *Ostropa Recht*, 2000/3–4; Az ombudsman „alapjog-értelmezése” és „normakontrollja”, in: *Az odaátra nyíló ajtó/The Door Onto to Other Site.*, Adatvédelmi Biztos Irodája, Budapest, 2001; Jogi eszközök emberek csoportja jó hírnevének, illetve a csoport megsértésén keresztül a csoport tagjai emberi méltóságának megsértése ellen, [nem publikált háttéranyag, Budapest, 2002] [utóbb publikálásra került in: *Sólyom László: Documenta. Alkotmányjog*, hvgorac, Budapest, 2019]; Equality of Victims – Equality of Regimes?, in: Shlomo Avineri-Zeev Sternhell [Eds.]: *Europe's Century of Discontent – The Legacies of Fascism, Nazism and Communism*, The Hebrew University Magnes Press, Jerusalem, 2003; Alkotmányossági kérdések, in: Halmai Gábor [szerk.]: *Ügynökök és akták. Nemzetközi konferencia az átvilágításról és az állambiztonsági iratok sorsáról*, Budapest, 2003; The Role of Constitutional Courts in the Transition to Democracy, with special reference to Hungary, in: *International Sociology*, Vol. 18. No. 1., March 2003; A jogállami forradalomtól az EU-csatlakozásig. Az alkotmányfejlődés keretei, in: Majtényi László–Miklósi Zoltán [szerk.]: *És mi lesz az Alkotmánnyal?*, Eötvös Károly Intézet, Budapest, 2004; Az Alkotmány emberi jogi generálklauzulájához vezető út, in: *Iustum Aequum Salutare*, 2005/1; Ezen a lejtőn nehéz megállni!, in: *Iustum Aequum Salutare*, 2010/4; Worte des Hörers, in: Michael Stolleis [Hrsg.]: *Herzkammern der Republik. Die Deutschen und das Bundesverfassungsgericht*, Beck, München, 2011; Alkotmány – alkotmánybíráskodás, in: *Alkotmány – alkotmányosság. Konferenciakötet.*, Martin Opitz Kiadó, Budapest, 2014; Das ungarische Verfassungsgericht, in: von Bogdandy–Grabenwarter–Huber [Hrsg.]: *Handbuch Ius Publicum Europaeum. Band VI. Verfassungsgerichtsbarkeit in Europa: Institutionen.*, C. F. Müller, Heidelberg, 2015; The Rise and Decline of Constitutional Culture in Hungary, in: Armin von Bogdandy–Pál Sonnevend [Eds.]: *Constitutional Crisis in the European Constitutional Area. Theory, Law and Politics in Hungary and Romania.*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon 2015; Az Alaptörvény díszkiadása, in: *Magyar Jog*, 2016/9 és in:

Fejes Zsuzsanna, Török Bernát [szerk.]: *Suum cuique. Ünnepi tanulmányok Paczolay Péter 60. születésnapja tiszteletére.*, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2016; A második rész problémája, in: *Studia in honorem Lajos Vékás.*, hvgorac, Budapest, 2019; The Hungarian Constitutional Court., in: Armin von Bogdandy–Peter Huber–Christoph Grabenwarter–Theodor Shulman [Eds.]: *Max Planck Handbook of Public Law in Europe, Vol. III.: Constitutional Judicial Review*, Oxford University Press, Oxford, 2019.

Sólyom László könyvfordításai

Órsy László SJ: *Életerős zsinat. [Receiving the Council. Theological and Canonical Insights and Debates.* Liturgical Press, 2009] Jezsuita Kiadó, Budapest, 2017; Waltraut Barnowski-Geier: *Papa, Mama, Pia. Hogyan találják meg a szenvedélybeteg szülők felnőtt gyermekei mégis a boldogságot. [Papa, Mama, Sucht. Wie erwachsene Kinder suchtkranker Eltern trotzdem ihr Glück finden.*, Klett-Cotta, Stuttgart 2015] Magyar Máltai Szeretetszolgálat, Budapest, 2018; Andrea Riccardi [szerk.]: *Ferenc pápa és az ő ideje. [Il cristianesimo al tempo di papa Francesco.* Laterza & Figli, 2018] Pannonhalmi Főapátság Bencés Kiadó, 2019; Allan Heaton Anderson: *Pünkösdi és karizmatikus mozgalmak. Bevezetés napjaink karizmatikus kereszténységébe. [An Introduction to Pentecostalism. Global Charismatic Christianity.* Cambridge University Press, 2014] Bencés Kiadó és Terjesztő Kft., 2021; Chan Kim-Kwong: *A keresztény vallás Kínában. [Understanding World Christianity: China.* Fortress Press, 2019] Gondolat Kiadó, Budapest, 2023; David A. Palmer –Glenn Shive–Philip L. Wickeri: *A vallási élet Kínában. [Chinese Religious Life.* Oxford University Press, 2011] Gondolat Kiadó, Budapest, 2023.

Felhasznált irodalom

Sólyom László: A Duna Kör története, in: Michael Kächer [szerk.]: *Nagy-maros*, Edition ÖH – Az Osztrák Diákképviselőlet Kiadóvállalata, Wien, 1987; „A személyiség börtönkulcsa?...”, in: *Figyelő*, 1987. december 10.; „Warum wollen Sie das Donau-Kraftwerk verhindern, Herr Professor Sólyom?” – Ein Interview von Farkas Piroshka, in: *Frankfurter Allgemeine Magazin*, 30. September 1988; Richter Anna [szerk.]: *Ellenzéki Kerekasztal – Portrévázlatok*, Ötlet Kft., Budapest, 1990; Sólyom László:

Eörsi Gyula (1922–1992.), in: *Magyar Tudomány*, 92/9.; Sólyom László: Az Alkotmánybíróság hatáskörének sajátossága. Tanulmány és Ajánlás Benedek Ferencnek, in: *Tanulmányok Benedek Ferenc tiszteletére*. Janus Pannonius Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 1996; „Hagyni kell történni a sorsot” – Sólyom Lászlóval beszélget Bódy Zsombor és Cieger András, in: *Századvég*, 2004/1.; Sólyom László: Georg Brunner und die Rückkehr des Ostens nach Europa, in: *Georg Brunner (1936–2002) zum Gedächtnis. Reden anlässlich des Akademischen Gedenkfesiers für Prof. Dr. Dr. h.c. Georg Brunner am 06. 02. 2004 im Musiksaal der Universität*, Herausgegeben von Verein zur Förderung der Rechtswissenschaft Köln, Köln, 2004; Sólyom László Az Este című műsorban., in: Vay Márton [szerk.]: *Zengő. Ökológia, politika és társadalmi mozgalom a Zengő-konfliktusban.*, Védegyelet, Budapest, 2005; Sólyom László: Előszó, in: „Istennel beszélgetek” – Emlékezés Horváth Olivér Adolfra születésének centenáriumán, A Mecsek Egyesület Évkönyve, Pécs, 2008; Sólyom László: Köszöntő, in: Kunváriné Okos Ilona–Pécsi Anita [szerk.]: *A Városközponti Iskola Mátyás Király Utcai Általános Iskolájának jubileumi évkönyve*, Doppel-Mittel Kereskedelmi és Szolgáltató Betéti Társaság, Pécs, 2008; Sólyom László: *Egy elnökség lenyomata*, Századvég Kiadó, Budapest, 2010; Zöld elnök piros címerrel – Interjú Sólyom Lászlóval, in: *Máltai Hírek*, 2011/4.; „Mindig van annyi jó, hogy az ember ne veszítse el a kedvét”, in: Soós Eszter Petronella–Vargha Márk [szerk.]: *Kvalitársak. Beszélgetések a tehetségről*, Bolyai Műhely Alapítvány, Budapest, 2012; Csehi Zoltán–Schanda Balázs–Sonnevend Pál [szerk.]: *Viva Vox Iuris Civilis. Tanulmányok Sólyom László tiszteletére 70. születésnapja alkalmából.*, Szent István Társulat, Budapest, 2012; „A részvételnek csak akkor van értelme, ha nem manipulatív, és megvan a szabad döntés lehetősége” – Beszélgetés Sólyom László volt köztársasági elnökkel, akadémikussal, in: *Kovács*, 2013/1–4.; „A határig el kellett mennem”, in: Molnár Benedek, Németh Márton, Tóth Péter [szerk.]: *Mérlegen az Alaptörvény. Interjúkötet hazánk új alkotmányáról.*, hvgorac-Stádium Intézet, Budapest, 2013; „Az Alkotmánybíróság többé nem az alkotmányvédelem legfőbb szerve.” Sólyom László volt köztársasági elnökkel Kovács Kriszta beszélget, in: *Fundamentum*, 2013/1; Sólyom László: Néhány emberi szó Eörsi Gyuláról, in: *Eörsi Gyula Emlékkönyv*, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2018; Sólyom László: *Documenta. Polgári jog*, hvgorac, Budapest, 2019; Sólyom László: *Documenta. Alkotmányjog*,

hvgorac, Budapest, 2019; Sólyom László: *Documenta. Közélet*, hvgorac, Budapest, 2019; A kereszténység Jorge Mario Bergoglio idején. – Juhász-Laczik Albin és Dejcics Konrád beszélgetése a kötet fordítójával, Sólyom Lászlóval, in: Andrea Riccardi [szerk.]: *Ferenc pápa és az ő ideje.*, Pannonhalmi Főapátság Bencés Kiadó, Budapest, 2019; Zajti Ferenc [szerk.]: *Autóstoppal Lengyelországban. Visszaemlékezések.*, Nap Kiadó, Budapest, 2021.

Az életrajtot és a bibliográfiát összeállította:
Landi Balázs

TARTALOM

Előszó (Prof. Csermely Péter)			5
Bálint Boróka	9	Juhász Péter	43
Balogh Tamás	11	Konyicska Renáta	44
Bazánth Barbara	13	Módos Dezső	46
Bencsik András	15	M. Varga Benedek	48
Bényei Éva Bernadett	16	Papp Diána	50
Bollók Ádám	18	Rabec István	52
Burai Erna	20	Radeczky Péter	54
Deli Janka	22	Révész Tamás	55
Egri Márton	23	Rigó Máté	57
Farkas Attila	25	Sághy Ádám	59
Farsang István	26	Sághy Péter	61
Fröhlich Johanna	28	Sulyok Katalin	62
Gajda Gergely	30	Szabó Attila	64
Gelencsér Balázs	32	Szакmár Enikő	65
Ghimessy Áron	34	Szilágyi Artúr	66
Gieszer Balázs	35	Szokolay Ádám Zsolt	68
Gilyén András	36	Timári István	69
Hegyesi Donát	38	Török Bernát	71
Holczer Veronika	39	Toronyi Péter	73
Hoványi Márton	40	Tóth Evelin	75
Janzer Olivér	42	Vámi Tamás Álmos	76
Zárszó			79
Solyóm László életrajz (Landi Balázs)			83